

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra práva

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku

Praha 2007 ©

Autor: Michal Dočekal

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jitka Mráčková, CSc.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku vypracoval samostatně za použití uvedených zdrojů, svých poznatků a konzultací s vedoucím práce.

Michal Dočekal

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Jitce Mráčkové, CSc., vedoucí bakalářské práce, za odbornou pomoc a cenné připomínky při zpracování této práce.

Odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá analýzou zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v platném znění. Dále práce přibližuje obecné otázky odpovědnosti za škodu a pokračuje studiem jednotlivých případů obecné a zvláštní odpovědnosti za škodu. V neposlední řadě je zde zaznamenán vývoj samostatných plánů spotřebitelské politiky EU.

Klíčová slova

Výrobek, výrobce, vada výrobku, škoda, subjektivní odpovědnost, objektivní odpovědnost

Liability for damage caused by a product defect

Summary

The goal of this thesis is to analyse the act no. 59/1998 Sb. about liability for damage caused by defect of product as amended. Below this the thesis skids general questions concerning the liability of damage and continues by the study of the concrete cases of the generally and special liability for damage. Last but not least there is written down the development of the individual plans of the Customer policy of the European Union.

Key words

Product, producer, stuck, damage, subjective liability, objective liability

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Cíl práce a metodika.....	5
3	Přehled platné právní úpravy odpovědnosti za škodu v českém právu.....	7
4	Obecné otázky odpovědnosti za škodu	9
4.1	Subjekty odpovědnosti za škodu	9
4.2	Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu	12
4.3	Subjektivní odpovědnost a objektivní odpovědnost	18
4.4	Porušení povinnosti ze závazku a porušení povinnosti ze zákona.....	19
4.5	Obecná (generální) odpovědnost za škodu	20
4.5.1	Úvod do problému	20
4.5.2	Odpovědnost za škodu způsobenou fyzickou či právníckou osobou jinému zaviněným protiprávním úkonem.....	21
4.5.3	Odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností	23
4.6	Zvláštní případy odpovědnosti za škodu.....	24
4.6.1	Odpovědnost za poškození, ztrátu či zničení věci, jež je předmětem závazku	24
4.6.2	Odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito	25
4.6.3	Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům.....	26
4.6.4	Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání.....	27
4.6.5	Odpovědnost za škodu na vnesených, umístěných nebo odložených věcech	29
4.6.6	Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku..	31
4.6.7	Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným	33
4.6.8	Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím a nebo nesprávným úředním postupem.....	34
5	Spotřebitelská politika EU a problematika bezpečnosti výrobku	37
5.1	První program politiky na ochranu a k informování spotřebitele – pět základních práv spotřebitele.....	37
5.2	Další vývoj ochrany spotřebitele.....	38
6	Analýza platné právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v zákoně č. 59/1998 Sb. v platném znění a její aplikace v praxi	40
6.1	Úvod do analýzy	40
6.2	Základní pojmy	41
6.3	Rozbor zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku	47
7	Vyhodnocení výsledků analýzy	53
8	Závěr	56
9	Seznam literatury	58
10	Přílohy	60

1 Úvod

Pod vlivem Evropské unie muselo dojít v ČR před jejím vstupem do EU k harmonizaci jednotlivých právních norem. V souvislosti se snahou o začlenění do EU pak převzala Česká republika smluvní závazek usilovat o zajištění postupného souladu svého zákonodárství s legislativou Evropské unie. Mezi přední předpisy na ochranu hospodářských zájmů spotřebitele řadila EU Směrnicí Rady č. 85/374/EHS ze dne 25.července 1985 o sblížení zákonů, předpisů a správních opatření členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky. Význam této směrnice je takový, že byla zařazena do 1. etapy harmonizačních prací podle Bílé knihy o přípravě přidružených zemí střední a východní Evropy na začlenění do vnitřního trhu EU. V ČR nebyla ochrana spotřebitele dostatečně upravena v případě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.

Směrnice Rady č. 85/374/EHS se mohla implementovat do české legislativy dvojím způsobem, a to jednak, začlenit do občanského zákoníku jako zvláštní případ odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, ale existoval tu i druhý způsob a to, že se vytvoří zvláštní právní předpis.

Až do roku 1998 nebyla problematika odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v českém (ani československém) právním řádu výslovně upravena, ale praxe si vypomáhala § 420 občanského zákoníku o obecné odpovědnosti za škodu, čímž řešila tuto mezeru v občanském zákoníku. Od 25.července 1985 kdy byla přijata Radou EHS (dnes EU) Směrnice č. 85/374/EHS o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku to byla poměrně dlouhá doba na implementaci této směrnice do české legislativy.

Český právní řád v duchu tradice římského práva rozlišuje mezi odpovědností za způsobenou škodu a odpovědností za vady výrobků, služeb a výkonů. V občanském zákoníku je zakotvena jednak obecná základní úprava odpovědnosti za vady a obecná úprava odpovědnosti za škodu, tak i zvláštní

úprava odpovědnosti u jednotlivých typů smluv upravených občanským zákoníkem (např. u kupní smlouvy, prodeje zboží v obchodě, smlouvy o zhotovení věci na zakázku).

Kromě odškodnění z odpovědnosti za vadu má poškozená osoba nárok na náhradu škody, která z vady vznikla. Právo z vadného plnění a právo na náhradu škody vzniklé v příčinné souvislosti s vadností věci občanský zákoník rozlišuje jako dvě samostatná práva, která lze uplatnit souběžně a nezávisle na sobě. Práva z vadného plnění, která již zanikla, však nelze uplatnit na základě práva na náhradu škody. Zákon nepřipouští obcházení ustanovení o odpovědnosti za vady.¹

¹ Systém ASPI, Důvodová zpráva k zákonu č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, (str. 1)

2 Cíl práce a metodika

Cílem této práce je analýza problematiky odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v zákoně č. 59/1998 Sb. v platném znění, a to i z hlediska systému soukromoprávní odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku z. č. 40/1964 Sb. v platném znění.

Pro takovouto analýzu je třeba v rámci práva zvolit si interpretaci práva a metody výkladu práva.

Teorie práva definuje interpretaci práva jako výklad práva, tj. právního textu, jehož cílem je objasnit smysl textu, který vystupuje jako objekt interpretace, zejména s ohledem na následnou aplikaci práva či jiné formy realizace práva.

Metody interpretace je možné rozdělit do dvou základních skupin:

- Standardní metody (výklad jazykovým logický, systematický),
- nadstandardní metody (výklad historický, teleologický, komparativní).

Jednotlivé výklady lze zjednodušeně definovat takto:

- jazykový (gramaticko-sémantický) výklad se zaměřuje na jazykovou stránku textu, pomocí které lze dospět k základním poznatkům o smyslu jednotlivých slov. Tento výklad např. zkoumá složení věty, význam jednotlivých slov ve spojení s jinými.

- logický výklad využívá tradiční pravidla formální logiky.

- systematický výklad znamená výklad právního předpisu založeného na jazykovém a logickém kontextu. Systematická metoda vychází z Metody

srovnávací a obsahuje poznatky např. o principu právní síly, strukturalizaci právních předpisů, kogentnosti či dispozitivní právní úpravy apod.

- historický výklad zjišťuje smyslů zákona z hlediska úmyslu zákonodárce.
- Teleologický výklad představuje interpretaci normy tak, aby byl postižen její smysl v prostoru základních zásad právní kultury.

Žádnou z výše uvedených výkladů není možné používat izolovaně, jelikož všechny tyto výklady (resp. metody interpretace) jsou součástí myšlenkového procesu

V rámci analýzy směrnice ES č. 85/374/EHS a zákona č. 59/1998 Sb., jsem použil metodu systematického výkladu, metodu historického a komparativního výkladu.

Třetí kapitola práce uvádí přehled platné právní úpravy odpovědnosti za škodu v českém právu.

Čtvrtá kapitola je věnována obecným otázkám odpovědnosti za škodu a obecné odpovědnosti za škodu a případům zvláštní odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku.

V další kapitole se práce zaměřuje na spotřebitelskou politikou EU, s ohledem na směrnici ES č. 85/374/EHS.

Kapitola analýza platné právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v zákoně č. 59/1998 Sb., porovná jak důsledně je zákon č. 59/1998 Sb. implementován ve vztahu k směrnici ES č. 85/374/EHS.

Dále jsou práci vyhodnoceny výsledky analýzy.

3 Přehled platné právní úpravy odpovědnosti za škodu v českém právu

Právní úprava odpovědnosti za škodu v českém soukromém právu se člení do tří oblastí: 1) do oblasti občanskoprávní odpovědnosti

2) do oblasti obchodněprávní odpovědnosti

3) do oblasti pracovněprávní odpovědnosti (nebo-li náhrady škody)

Občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu poskytuje ochranu zejména majetkovým vztahům, chrání vlastnictví fyzických i právnických osob. Samotné prevenční působení k úplné a důsledné ochraně vztahů vždy nepostačuje, neboť přes veškeré úsilí v tomto směru ke škodám dochází a bude docházet.² V takových případech musí pak občanskoprávní úprava poskytovat poškozeným dostatečnou právní ochranu, která spočívá v tom, že škůdce musí co nejrychleji a v co nejvyšší míře nahradit škodu. Princip náhrady škody a princip prevence patří k hlavním zásadám občanského práva. A to platí jak ve vztahu k fyzickým osobám, tak i k právnickým osobám, které způsobily škodu. Občanský zákoník rozlišuje případy obecné odpovědnosti a případy odpovědnosti ve zvláštních případech s tím, že způsob a rozsah náhrady škody upravuje pro obě kategorie společně. Obecná odpovědnost za škodu je upravena v § 420 občanského zákoníku jako odpovědnost za škodu způsobenou porušením právní povinnosti. Ustanovení § 420 je ustanovení o obecné odpovědnosti za škodu a to fyzické nebo právnické osoby a ustanovení § 420a je ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou jinému provozní činností. Případy zvláštní odpovědnosti se od obecné odpovědnosti liší tím, že jsou při nich samostatně stanoveny podmínky odpovědnosti se zřetelem na zvláštní povahu situací,

² Holub, M., Borovský, J., Pokorný, M., Hochman, J., Koblíha, I., Ondruš, R.: Odpovědnost za škodu – v právu občanském, pracovním, obchodním a správním. Linde, Praha 2004, (str. 11)

kterých se týkají. Zvláštní případy odpovědnosti jsou upraveny v § 421 až § 437 obč. z.

Odpovědnost za škodu v občanském zákoníku			
Obecná (generální) odpovědnost za škodu		Zvláštní případy odpovědnosti za škodu	
§ 420	Odpovědnost za škodu způsobenou fyzickou či právnickou osobou jinému zaviněným protiprávním úkonem	§ 421	Odpovědnost za poškození, ztrátu či zničení věci, jež je předmětem závazku
		§ 421a	Odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito
		§ 422, 423	Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání
§ 420a	Odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností	§ 424	Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům
		§ 427-431	Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku
		§ 432	Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným
		§ 433-437	Odpovědnost za škodu na vnesených, umístěných nebo odložených věcech

	subjektivní odpovědnost
	objektivní odpovědnost

zákon č. 59/1998 Sb.	Odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku
----------------------	--

Odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (čili zákon č. 59/1998 Sb.) je objektivní odpovědnost.

Do soukromoprávní úpravy odpovědnosti za škodu patří ještě pracovněprávní odpovědnost, kterou upravuje Zákoník práce zákon č. 262/2006 Sb. v těchto ustanovení: odpovědnost zaměstnance za škodu (§ 250 až § 264); odpovědnost zaměstnavatele za škodu (§ 265 až § 271) a obchodněprávní odpovědnost, kterou upravuje obchodní zákoník v § 373 až § 386. Dále se jimi nezabývám, protože nejsou předmětem této práce.

V následující kapitole obecné otázky odpovědnosti se budu detailně zabývat občanskoprávní odpovědností, protože mě zajímá navazující problematika odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, která je upravena ve zvláštním právním předpise zákona č. 59/1998 Sb. (v platné znění) v občanském zákoníku.

4 Obecné otázky odpovědnosti za škodu

4.1 Subjekty odpovědnosti za škodu

Aby někdo mohl být odpovědný za škodu v občanském právu, musí vystupovat jako subjekt občanskoprávního vztahu, musí mít tzv. právní subjektivitu. To znamená, že mu občanské právo přiznává způsobilost k právům a povinnostem, tj. mít práva a povinnosti, a také způsobilost k právním úkonům tj. právně jednat. Tou aktivní způsobilostí se rozumí možnost vlastními úkony zakládat, měnit nebo rušit občanskoprávní vztahy nebo, jinak řečeno, způsobilost vlastními úkony nabývat práv a povinností.

Občanský zákoník rozlišuje tyto subjekty občanského práva jako možné subjekty odpovědnosti:

1. fyzické osoby (občané)³,
2. právnické osoby,
3. stát⁴.

ad 1. Občanské právo považuje za fyzickou osobu každého člověka bez ohledu na jeho státní občanství, národnost, pohlaví, politickou příslušnost atd. Aby mohla být fyzická osoba subjektem občanskoprávních vztahů, musí mít právní subjektivitu.

To znamená, že fyzická osoba musí mít způsobilost k právům a povinnostem. Tato způsobilost vzniká narozením a trvá po celou dobu života člověka a této subjektivity nelze fyzickou osobu zbavit a nemůže být ani omezena. Člověk se této subjektivity nemůže ani sám platně vzdát. Způsobilost k právům a povinnostem zaniká smrtí fyzické osoby (§ 7 odst. 2 obč. z.).

Způsobilost k právním úkonům je takovou způsobilostí, která je potřebná pro aktivní vystupování v občanskoprávních vztazích. To znamená, že svými vlastními úkony nabývá osoba práv a je schopna na sebe brát povinnosti, tedy zavazovat se k povinnostem. Způsobilost k právním úkonům se v plném rozsahu nabývá zletilostí. Zletilost vzniká dosažením věku 18 let, může ji však nabývat i osoba mladší 18 let, a to uzavřením manželství po 16. roce věku. Přičemž zákon přesně upravuje možnost uzavření manželství nezletilé osoby. Způsobilost k právním úkonům nezletilců je dána jejich věkem (rozumová a volní vyspělost) a okolnostmi daného právního úkonu.

³ **R 12/1989:** Pokud jde o vztah odpovědnosti podniku za škodu a odpovědnosti za vadné poskytnutí služby, platí, že cestou odpovědnosti za škodu není možné dosáhnout odčinění majetkové újmy fyzické osoby spočívající v samostatné vadnosti např. zhotovené věci nebo provedené opravy (úpravy). Náprava této majetkové újmy může být přiznána vždy jen v rámci odpovědnosti za vady. Při rozlišení mezi tím, kdy má majetková újma fyzické osoby povahu vady služby a kdy má povahu utrpěné škody, je třeba dovodit, že zatímco o vadu jde tam, kde újma spočívá ve vadném poskytnutí služby (ve vadnosti poskytnutého předmětu služby), újma, která vzniká jako následek tohoto vadného plnění, je škodou fyzické osoby.

⁴ či vyšší samosprávné celky v samostatné působnosti (obce a vyšší územní samosprávné celky – kraje)

Odpovědným za škodu může být pouze osoba, která má způsobilost nést odpovědnost za své zaviněné protiprávní úkony (deliktní způsobilost, tj. způsobilost intelektuální i volní). Proto neodpovídá osoba nezletilá či postižená duševní chorobou (srov. § 422 obč. z.). V některých případech však za takto neodpovědnou osobu neodpovídá osoba jiná – např. odpovědnost podle § 422 obč. z. (odpovědnost za jiného). Intelektuální a volní způsobilost se v pochybnostech zjišťuje obvykle na základě znaleckých posudků.⁵

ad 2. Právnícké osoby⁶, za které považujeme sdružení osob nebo majetku vytvořené za určitým cílem, mající právní subjektivitu, mohou to být např. organizace, obchodní společnosti, podnikatelské subjekty atd. Právnícká osoba vzniká dnem účinnosti zápisu do obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku. Od tohoto okamžiku nabývá práv povinností, hovoříme tedy o vzniku právní subjektivity. Právní subjektivita právníckých osob může být omezena jedině zákonem (§ 19a odst. 1 obč. z.).

ad 3. Pokud je stát⁷ subjektem občanskoprávních, resp. soukromoprávních vztahů posuzuje se jako odpovědnost každé jiné právnícké osoby (§ 21 obč. z.).⁸ V občanskoprávních vztazích vystupuje stát např. při odškodňování za vazbu a trest, při náhradě škody způsobené při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., při ručení za vklady občanů u peněžních ústavů s účastí státu apod. V těchto případech zde stát vystupuje jako kterýkoliv ze subjektů, tzn. že účastníci občanskoprávních vztahů jsou si rovni.

⁵ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10. vydání, Praha 2006, (str. 713).

⁶ jsou podle § 18 odst. 2 obč. z.: sdružení fyzických nebo právníckých osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy, jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

⁷ **R 22/91:** Odpovědnost státu – vojenské správy za škodu na zdraví vzniklou vojákově, který se vracel z výkonu vojenské služby základní do svého bydliště, je třeba posuzovat podle ustanovení o odpovědnosti za škodu při pracovních úrazech (§ 206 odst. 2 zák. práce). Odpovědnost příslušné dráhy ČSD za škodu v těchto případech by se posuzovala podle ustanovení o odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků [viz § 311 odst. 1 obč. z. (nyní § 764 – pozn. autorů) a § 427 až 431 obč. z.].

⁸ Pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právníckou osobou.

4.2 Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu

Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu jsou:

1. protiprávní úkon,
2. vznik škody⁹¹⁰¹¹,
3. příčinná souvislost¹² mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou,
4. zásadně i zavinění ve formě buď úmyslu, či nedbalosti.

První tři předpoklady jsou povahy objektivní a jsou nezbytnými předpoklady vzniku občanskoprávní odpovědnosti za škodu. Nýbrž čtvrtý předpoklad je povahy subjektivní a není nezbytným, ale pouze pravidelným předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu v případech, kdy to zákon stanoví.

Bude-li třeba ke vzniku odpovědnosti pouze prvních tří předpokladů, jedná se o odpovědnost bez zavinění, tj. odpovědnost objektivní. V případech objektivní odpovědnosti dává občanský zákoník ve stanovených případech možnost se této odpovědnosti zprostit (liberovat), a to pouze podle přesně zákonem daných důvodů.

⁹ **R III/1967 (s. 51):** Skutečnou škodou se rozumí újma spočívající ve zmenšení majetkového stavu poškozeného a reprezentující majetkové hodnoty, které by bylo nutno vynaložit, aby došlo k uvedení věci do předešlého stavu.

¹⁰ **R 55/1977 (s. 151):** Škoda (jako kategorie občanského práva) se chápe jako újma, která nastala (která se projevuje) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy (nedochází-li k naturální restituci) napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především poskytnutím peněz. Skutečnou škodou se rozumí újma spočívající ve zmenšení majetkového stavu poškozeného a reprezentující majetkové hodnoty, které by bylo nutno vynaložit, aby došlo k uvedení věci do předešlého stavu. Za jinou škodu lze pokládat újmu spočívající v tom, že u poškozeného nedojde v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, ač se to dalo očekávat. Hmotná škoda znamená škodu na majetku (na hmotných statcích). V podstatě není obsahový rozdíl mezi pojmy „škoda“ jako předpokladu občanskoprávní odpovědnosti za škodu podle čs. Práva a pojmem „hmotná škoda“.

¹¹ **B 30/88:** Pokud pachatel vloupání svým jednáním umožní odcizení věci jiným pachatelem, odpovídá podle ustanovení § 420 obč. z. za takto vzniklou škodu, protože byl ve smyslu ustanovení § 415 obč. z. povinen zdržet se jednání, které může vést ke škodě na majetku. Za takové situace by byly splněny předpoklady odpovědnosti za vzniklou škodu podle ustanovení § 420 obč. z. jak u přímého pachatele krádeže dalších věcí, tak i uvedeného pachatele vloupání, přičemž by oba vzhledem k ustanovení § 438 odst. 1 obč. z. odpovídali zásadně společně a nerozdílně.

¹² **R 7/1979:** Příčinnou souvislost mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou nelze dovodit ze skutečnosti, která je již sama následkem, za nějž škůdce odpovídá z jiného právního důvodu. Tak je tomu např. tehdy, utrpěl-li škodu v důsledku reakce (šoku) na zprávu o smrtelném úrazu jiné osoby, který škůdce způsobil, a za škodu z něho (srov. § 448 obč. z.) odpovídá.

Bude-li třeba ke vzniku odpovědnosti i předpokladu zavinění, půjde o odpovědnost subjektivní, tj. odpovědnost založenou na zavinění. V tom případě dává právní úprava možnost zproštění se odpovědnosti, tzv. vyvinění se (*exculpate*).

ad 1. Protiprávní úkon spočívá v rozporu tohoto úkonu fyzické osoby či činnosti právnické osoby s objektivním právem. Protiprávní úkon je úkon, který zasahuje do subjektivních práv či chráněných zájmů jiné fyzické či právnické osoby. V české soudní praxi to lze vyjádřit tak, že protiprávním účinkem je míněn objektivně vzniklý rozpor mezi tím, jak fyzická či právnická osoba skutečně jednala a tím, jak jednat měla, aby dosáhla cíle ukládaného jí právním předpisem či jinou právní skutečností.

O rozpor úkonu fyzické či právnické osoby s objektivním právem jde nejen tehdy, porušuje-li tento úkon či tato činnost imperativní normu (ať příkazující nebo zakazující) přímo, nýbrž i tehdy, jestliže úkon či činnost tuto normu, resp. její účel a smysl, obcházejí.

Protiprávní úkon patří, obdobně jako právní úkon, do kategorie subjektivních právních skutečností, jejichž podstatou je úkon, tj. volní lidské chování, které však, na rozdíl od právních úkonů, právo nedovoluje.

Protiprávním úkonem může být jak aktivní chování, tj. konání, tak i pasivní chování, tj. opomenutí. Protiprávní může být jak jednání zaviněné, tak i nezaviněné, neboť protiprávnost nepředpokládá existenci zavinění.

Vzhledem k existenci podpůrně (subsidiárně) působící obecné (generální) občanskoprávní normy § 415 obč. z. je třeba soudit, že protiprávním je každý úkon, resp. každá činnost, při které si dotyčné fyzické či právnické osoby nepočínaly natolik bedlivě a pozorně, kterou lze po nich rozumně požadovat, aby ke škodě na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí nedošlo¹³.

Protiprávním úkonem nemůže být takový úkon či taková činnost, které objektivní právo dovoluje, resp. dokonce příkazuje provést. Platí to i tehdy,

¹³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005, (str. 427).

jestliže se takovým úkonem či takovou činností se škodlivými účinky zasahuje do jinak chráněných osobních či majetkových zájmů fyzické či právnické osoby. V těchto případech se jedná o okolnosti vylučující protiprávnost.

K těmto okolnostem patří:

- a) plnění zákonné povinnosti,
- b) výkon subjektivního práva,
- c) svépomoc,
- d) jednání v nutné obraně (§ 418 odst. 2 obč. z.),

Rovněž neodpovídá za škodu, kdo ji způsobil v nutné obraně proti hrozícímu nebo trvajícím útokům. O nutnou obranu nejde, byla-li zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.¹⁴

- e) jednání v krajní nouzi (§ 418 odst. 1 obč.z.),

Kdo způsobil škodu, když odvracel přímo hrozící nebezpečí, které sám nevyvolal, není za ni odpovědný, ledaže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo jestliže je způsobený následek zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.¹⁵

- f) svolení poškozeného,
- g) dovolené riziko.

ad 2. Škodou se rozumí majetková újma, kterou lze objektivně vyjádřit všeobecným ekvivalentem, tj. penězi. Občanský zákoník rozlišuje škodu skutečnou, která spočívá ve zmenšení majetku poškozeného, a ušlý zisk, který

¹⁴ § 418 odst. 2 občanského zákoníku

¹⁵ § 418 odst. 1 občanského zákoníku

spočívá v tom, že nedošlo k rozmnožení majetku poškozeného, které by bylo možno očekávat při normálním chodu věcí. Jde tedy o to, co poškozenému v důsledku způsobené škody ušlo (ušlý zisk, 442 obč. z.).

U škody na zdraví občanský zákoník vedle náhrady majetkové újmy¹⁶ upravuje jako součást celkového odškodnění i právo na peněžitou satisfakci nemajetkové újmy, konkrétně náhradu za bolest, za ztížení společenského uplatnění a za úmrtí (§ 444 obč. z.). Vznik škody a její rozsah musí být prokázán poškozeným.

Jak dovolila soudní praxe, škoda, jejichž náhradu lze požadovat na odpovědném subjektu, nevzniká poškozenému tím, že vznikla (stala se splatnou) pohledávka věřitele, nýbrž skutečná škoda (úbytek majetkových hodnot), mu může vzniknout až zaplacením dluhu (srov. R 14/2005). Totéž se týká újmy spočívající např. v zaplacení pokuty.¹⁷

Vznikne-li někomu škoda, kterou nelze přičíst zavinění jiného, jedná se o náhodu¹⁸ (casus). Náhoda může být prostá či kvalifikovaná (neodvratitelná) – např. živelná pohroma. Kvalifikovaná náhoda bývá označována jako vis maior (vyšší moc).

ad 3. Příčinná souvislost¹⁹ musí existovat mezi protiprávním úkonem (popřípadě právní událostí) a škodou. Příčinná souvislost musí být řešena

¹⁶ **C 686 (část):** V případě, že žalobce požaduje na účastníku závazkového právního vztahu splnění jeho povinnosti ze smlouvy, nepřichází v úvahu aplikace ustanovení o náhradě škody.

¹⁷ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10.vydání, Praha 2006, (str. 710).

¹⁸ Za náhodu se obecně neodpovídá. Tato zásada má tradiční platnost. Jak uvádí judikát z roku 1919 [Rc 284/1919 – Sbíрка rozhodnutí NS (1919-1948) - Vážný]: „Nahodilá škoda nepostihuje toho, v jehož majetku vznikla nezaviněná příčina poškození, nýbrž toho, jehož majetek nebo osoba byly takto poškozeny (§ 1311 O. Z. O.).“ I dnes platí, že náhoda postihuje toho, komu se přihodila. Za náhodu se však odpovídá v některých případech objektivní odpovědností (srov. § 421, 421a). Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10.vydání, Praha 2006, (str. 712).

¹⁹ **Nejvyšší soud, 25 Cdo 1019/2002:** Existence příčinné souvislosti (vztah příčiny a následku) mezi zaviněným způsobením neplatnosti právního úkonu a vznikem škody (§420 ObčZ) je jedním z nezbytných předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu podle § 420 ObčZ. O vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikne-li škoda následkem zaviněného způsobení neplatnosti právního úkonu, tedy je-li

konkrétně v každém jednotlivém případě. Postupuje se tak, že se nejdříve zjišťuje následek, tj. existence škody a poté se zjišťuje příčina a zda mezi příčinou a následkem je skutečně v konkrétním případě objektivní příčinná souvislost. Tato příčinná souvislost musí být bezpečně prokázána, nestačí jen pravděpodobnost.

Tyto doposud uvedené předpoklady jsou povahy objektivní a musí je prokázat ten, kdo se domáhá náhrady škody, tedy poškozený.

U škody na zdraví jde o zjištění, zda protiprávní úkon (škodná událost u objektivní odpovědnosti) byl vyvolávajícím činitelem poškození zdraví (srov. R 1/1963, R 11/1976). Příčinou souvislost však nelze vylučovat jen z toho důvodu, že protiprávní jednání škůdce dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní stav poškozeného (srov. R 21/1992)²⁰. Zejména u škod na zdraví platí, že tzv. „působení na vadný základ“ (predispozice) nevylučuje příčinnou souvislost (srov. R 1/1963).²¹

Vždy musí jít o přímou (nikoliv zprostředkovanou) příčinu. Jak dovolila soudní praxe, příčinou souvislost nelze vyvolat z něčeho, co samo je již následkem škodní události, za niž škůdce odpovídá (srov. R 7/1979). Příčinou vzniku může být jen okolnost, která konkrétní újmu (ve formě škody skutečné či ušlého zisku) způsobila, nikoliv okolnost, na jejímž základě bylo možno určitý majetkový přínos teprve očekávat (srov. Sou R Ns č. 23 – C 1669/2003 – Nejvyšší soud, 25 Cdo 1501/2002).²²

zaviněné způsobení neplatnosti právního úkonu a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává.

²⁰ **R 21/92:** Příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví musí být bezpečně prokázána; nestačí tu pouhá pravděpodobnost; nelze ji však vylučovat jen z toho důvodu, že protiprávní jednání škůdce dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní stav poškozeného. Pokud některou ze skutečností, jež přicházejí v úvahu jako příčiny vzniku škody, bez nichž by škodlivý následek nebyl nastal, je třeba posoudit z toho hlediska, zda šlo o jednání nebo opomenutí protiprávní, potom důkazní povinnosti ohledně protiprávního úkonu i příčinné souvislosti má poškozený žalobce. Hledisko časové souvislosti mezi porušením právních povinností škůdce a skutkovou událostí, z níž vzniká škoda, není samo osobě rozhodující; věcná souvislost příčiny a následku je rozhodující, zatímco časová souvislost napomáhá při posuzování věcné souvislosti.

²¹ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10.vydání, Praha 2006, (str. 711).

²² Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10.vydání, Praha 2006, (str. 711).

ad 4. Zavinění je subjektivním předpokladem odpovědnosti za škodu. Zavinění lze v občanském právu obecně charakterizovat jako psychický vztah odpovědného subjektu k jeho vlastnímu úkonu, který se přičítá objektivnímu právu, tj. k jeho protiprávnímu úkonu. Zavinění je založeno na spojení dvou psychických prvků: jednak prvku vědění (rozumovém – intelektuálním - rozeznávacím), který spočívá ve vědomosti a předvídání určitého výsledku; a jednak prvku vůle, jenž spočívá v tom, že subjekt projevuje vůli tím, že něco chce, ale také tím, že je s něčím srozuměn.

Na různé kombinaci prvků vědění a vůle jsou založeny různé formy a stupně zavinění:

- a) úmysl: přímý – škůdce věděl, že škodu způsobí a chtěl ji způsobit; nepřímý (eventuální) – škůdce věděl, že škodu může způsobit, a pro případ, že nastane, byl s tím srozuměn,
- b) nedbalost: vědomá – škůdce věděl, že škodu může způsobit, nechtěl ji však způsobit; nevědomá – škůdce nechtěl škodu způsobit, ani nevěděl, že ji může způsobit, ačkoliv o tom vědět měl a mohl.

V některých případech má význam i tzv. hrubá nedbalost, tento pojem byl zaveden 1. dubna 1983 do občanského zákoníku. Hrubá nedbalost je pojmem patřícím do oblasti subjektivních předpokladů vzniku občanskoprávní odpovědnosti, tedy do oblasti zavinění. Do hrubé nedbalosti lze zahrnout podle okolností případu jak nedbalost vědomou, tak nedbalost nevědomou.

Občanskoprávní odpovědnost za škodu vychází z principu odpovědnosti za zavinění, a to zavinění předpokládaného. Je-li prokázáno, že škůdce porušil právní povinnost, že došlo ke škodě a že tato škoda je v příčinné souvislosti s protiprávním úkonem, má se za to, že škůdce škodu zavinil. Chce-li se škůdce

zprostit odpovědnosti, musí prokázat, že škodu nezavinil, tj. musí se vyvinít (exculpovat).

Rozlišování obou forem zavinění – úmyslu a nedbalosti – má význam z hlediska rozsahu náhrady škody. Významné je také rozlišování mezi jednotlivými stupni zavinění. Tak je tomu např. u tzv. hrubé nedbalosti, jejíž existence může mít vliv na rozsah náhrady škody. Rozlišování stupňů zavinění může hrát svou úlohu tam, kde soud podle § 438 odst. 2 obč. z., resp. § 431 obč. z., dělí společnou odpovědnost mezi více škůdců apod.

4.3 Subjektivní odpovědnost a objektivní odpovědnost

Za škodu odpovídá ten, kdo ji způsobil jinému porušením právní povinnosti, a to buď zaviněným jednáním nebo bez zavinění. Pokud je k tomu, aby nějaká osoba byla odpovědna za škodu, nezbytné zavinění (§ 420 obč. z.) takové osoby (např. úmysl, nedbalost), potom se taková odpovědná osoba může zprostit odpovědnosti vyviněním (exkulpací) tak, že prokáže, že škodu nezavinila to je tzv. "subjektivní odpovědnost".

Dále existuje "odpovědnost objektivní" bez zřetele na zavinění, kde se odpovědná osoba může vyvinít pouze v případě, že jsou dány určité liberační důvody. Nemůže se vyvinít pouze tím, že poukáže na to, že škodu nezavinila.

Výrobce je povinen nahradit škodu na věci, za kterou odpovídá, jen v částce převyšující částku vypočtenou z 500 EUR kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna.²³

²³ zákon č. 59/1998 Sb. § 6a občanského zákoníku

Pokud výše škody, kterou způsobila vada na výrobku je menší než 500 EUR²⁴, tak se jedná o odpovědnost subjektivní. (V opačném případě se jedná o odpovědnost objektivní, tedy o odpovědnost bez zřetele na zavinění). Jestliže výše částky škody, kterou způsobila vada na výrobku dosahuje hodnoty větší než 500 EUR²⁴, tak se jedná o odpovědnost objektivní.

4.4 Porušení povinnosti ze závazku a porušení povinnosti ze zákona

Občanskoprávní odpovědnost lze třídit na smluvní (kontraktní – ex contractu), která vzniká porušením původního smluvního závazku, a na mimosmluvní (deliktní – ex delicto), která vzniká buď jiným protiprávním úkonem než porušením původního smluvního závazku, anebo škodní událostí zákonem zvlášť kvalifikovanou, se kterou je normativně spojena občanskoprávní odpovědnost za škodu.

V naší legislativě platí, že občanský zákoník upravuje odpovědnost za škodu jednotně, tj. bez rozdílu, zda vznikla porušením smluvního závazku anebo porušením mimosmluvní – zákonné povinnosti (§ 420 n. obč. z.). Občanský zákoník tak nerozlišuje mezi odpovědností deliktní a odpovědností smluvní. Porušení právních povinností obojího charakteru je v platné úpravě postaveno naroveň.

Teorie a praxe vycházela z premisy, že porušení povinnosti plynoucích z právního předpisu může mít za následek (při splnění dalších předpokladů odpovědnosti) odpovědnost škůdce vůči komukoliv a že porušení smluvní povinnosti²⁵²⁶²⁷ může mít za následek odpovědnost vůči spolukontrahentovi.

²⁴ kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna

²⁵ **R 56/2004:** Porušení smluvní povinnosti je protiprávním úkonem i ve vztahu k poškozenému, který není účastníkem smlouvy.

²⁶ **Sou R NS č. 24 – C 1751 – Nejvyšší soud, 20 Cdo 1499/2000:** Existence protiprávního úkonu jako předpokladu odpovědnosti za škodu je dána i tam, kde škůdce porušil povinnost ze smlouvy uzavřené

Soudní praxe, byť zcela výjimečně, připouští, že porušení smluvní povinnosti může být za určitých okolností protiprávním úkonem i vůči tomu, kdo nebyl smluvní stranou, jestliže byla porušena povinnost, která sloužila k ochraně jeho subjektivních práv (srov. R 56/2004).²⁸

4.5 Obecná (generální) odpovědnost za škodu

4.5.1 Úvod do problému

V ustanoveních § 420 a 420a upravuje občanský zákoník dva obecné (generální) případy – skutkové podstaty odpovědnosti za škodu. Tyto případy odpovědnosti za škodu se jako obecné uplatní všude tam, kde určité způsobení škody není upraveno, ať v občanském zákoníku nebo ve zvláštním zákoně.

Jde o odpovědnost za škodu způsobenou jinému zaviněným protiprávním úkonem (§ 420 obč. z.) a o odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností (§ 420a obč. z.).

s jinou osobou než poškozeným, jestliže závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného.

²⁷ **C 1948 (část):** Poškozený se může dovolávat porušení smluvní povinnosti i tehdy, je-li prokázáno, že příslušný subjekt (škůdce) sice porušil povinnost ze smlouvy, kterou uzavřel s jinou osobou než s poškozeným, že však závazek, k jehož porušení došlo, měl dopad do právní sféry poškozeného. Takovému závěru přitom není na překážku ani skutečnost, že smlouva, z níž porušení závazku vzešlo, nebyla smlouva ve prospěch třetí osoby (ve prospěch poškozeného).

²⁸ Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10.vydání, Praha 2006, (str. 709).

4.5.2 Odpovědnost za škodu způsobenou fyzickou či právnickou osobou jinému zaviněným protiprávním úkonem

K naplnění obecné odpovědnosti fyzické či právnické osoby za škodu způsobenému jinému podle § 420 obč. z. vyžaduje zákon existenci těchto předpokladů:

1. protiprávní úkon,
2. vznik škody,
3. příčinná souvislosti mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou,
4. zavinění.

Jsou-li naplněny všechny výše uvedené předpoklady, přičemž první tři předpoklady jsou povahy objektivní, zatímco předpoklad čtvrtý je povahy subjektivní, vznikne odpovědnost za způsobenou škodu.

Byly-li škůdcem způsobením škody zároveň naplněny znaky trestného činu a škůdce byl jako pachatel trestním soudem odsouzen, je soud v následném občanskoprávním řízení tímto odsuzujícím pravomocným trestním rozhodnutím (výrokem o vině) vázán.

ad 1. Protiprávní úkon podle § 420 obč. z. spočívá v porušení právní povinnosti, přičemž není rozhodné, vyplívá-li porušení právní povinnosti ze smlouvy (smluvní právní povinnost – závazek s následnou smluvní odpovědností), či ze zákona (jiná, resp. zákonná či mimosmluvní právní povinnost s následnou mimosmluvní – delikt ní odpovědností). (viz kapitola 4.2)

Protiprávnost se nepředpokládá.

ad 2. Při porušení smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní (konvenční) pokuta, věřitel není oprávněn náhradu škody požadovat, protože způsobená škoda je paušálně uhrazena právě sjednanou smluvní pokutou (jde o tzv. paušalizovanou náhradu škody - § 545 odst. 2 obč. z.). (viz kapitola 4.2)

ad 3. (viz kapitola 4.2)

ad 4. Z hlediska zkoumané obecné odpovědnosti za škodu podle § 420 obč. z. má zvláštní význam hodnocení zavinění škůdce (ať fyzické či právnické osoby). Existuje zde měřítko, podle kterého se zavinění hodnotí. Toto měřítko je objektivní, které je však třeba vždy uplatňovat konkrétně (k určité situaci) a diferencovaně (k určité osobě a k jejímu postavení). (viz kapitola 4.2)

Jako příklady vzniku obecné odpovědnosti za škodu způsobenou jinému podle § 420 obč. z. lze z dosavadní soudní praxe uvést např. odpovědnost za újmu na zdraví, k níž došlo mezi fyzickými osobami při sportovním utkání nedodržením sportovních pravidel (R 16/1980).

S ohledem na účinné zajištění ochrany a zájmů poškozených obsahuje § 420 odst. 2 obč. z. zvláštní doplněk obecné úpravy odpovědnosti za škody pro případy, kdy právnické či fyzické osoby používají ke své činnosti (např. k provedení zakázky, opravy či úpravy na základě převzatého smluvního závazku) jiných osob, konkrétně svých zaměstnanců, či členů, resp. někoho dalšího (hovoří se též o pomocnících), a tyto osoby při uskutečňování této činnosti způsobí škodu poškozenému zaviněným protiprávním úkonem.²⁹

Odpovědnost právnické či fyzické osoby vůči poškozenému za škodu způsobenou zaviněným protiprávním úkonem, přichází podle § 420 odst. 2 obč. z. v úvahu za těchto předpokladů: škoda byla protiprávně způsobená těmi, které právnická či fyzická osoba při své činnosti použila, a dále (kumulative); ke škodě při činnosti právnické či fyzické osoby.

Z obsahu i účelu § 42 odst. 2 obč. z. je třeba dovodit, že za těchto okolností se poškozený nesmí ocitnout v horším právním postavení jen proto, že právnická či fyzická osoba neposkytuje plnění při své činnosti sama, nýbrž že ke svému plnění použila jiné osoby (nejčastěji se bude jednat o jejího zaměstnance).

²⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 499)

4.5.3 Odpovědnost za škodu způsobenou jinému provozní činností

Odpovědnost každého, tj. každé právnické nebo fyzické osoby za škodu způsobenou její provozní činností (§ 420a obč. z.) jinému, předpokládá existenci těchto podmínek:

1. existence události vyvolané provozní činností,
2. způsobení škody,
3. příčinná souvislost mezi provozní činností a způsobenou škodou.

ad 1. Provozní činností ve smyslu § 420a obč. z. je každá fakticky a soustavně prováděná činnost spojená s provozem právnické či fyzické osoby, a to bez ohledu na to, jde-li o činnost povolenou či nikoliv. Zpravidla se jedná o činnost, jež je kryta veřejnoprávním oprávněním (např. živnostenským oprávněním).

Pod § 420a obč. z. nespádají provozy, kde je odpovědnost za škodu upravena zvlášť (např. provoz dopravních prostředků - § 427 obč. z., provoz zvlášť nebezpečný - § 432 obč. z., provoz spojený s vnášením, umístováním či odkládáním věcí - § 433 obč. z.).

ad 2, 3. (viz kapitola 4.2)

Protože § 420a obč. z. nevyžaduje na straně provozovatele provozní činnosti ke vzniku jeho odpovědnosti za škodu existenci zavinění ani porušení právní povinnosti, patří tato odpovědnost mezi odpovědnost objektivní.

Této objektivní odpovědnosti se provozovatel provozní činnosti zproští (liberuje) jen tehdy, jestliže škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí, která nemá původ v provozu, anebo vlastním jednáním poškozeného.³⁰

³⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 504)

Neodvratitelná událost je událost, kterou nebylo možno ani při vynaložení veškerého úsilí zabránit. Neodvratitelnou událostí může být např. zemětřesení, povodeň, nebo i neodvratitelné jednání třetí osoby.

Důkaz o zproštění odpovědnosti na základě některého z uvedených zprošťovacích (liberačních) důvodů závisí na provozovateli.

4.6 Zvláštní případy odpovědnosti za škodu

4.6.1 Odpovědnost za poškození, ztrátu či zničení věci, jež je předmětem závazku

Jestliže někdo (nezáleží jestli je to právnická nebo fyzická osoba) převzal od jiného věc, jež je předmětem jeho smluvního závazku (např. převzetí hodinek k opravě), odpovídá za poškození, ztrátu nebo zničení takto převzaté věci, ledaže by ke škodě došlo i jinak (§ 421 obč. z.).

Předpoklady vzniku odpovědnosti podle § 421 obč. z. jsou:

1. převzetí movité věci, jež je předmětem smluvního závazku,
2. událost, která nastala v časovém rozmezí od převzetí věci do doby, kdy věc byla vrácena, resp. měla být vrácena, a která vyvolala škodu spočívající buď v poškozené převzaté věci, či ve ztrátě převzaté věci, anebo ve zničení převzaté věci,
3. příčinná souvislost mezi bodem 1. a bodem 2.³¹

Odpovědnost podle § 421 obč. z. je objektivní odpovědností odpovědného subjektu (existence jeho zavinění a protiprávnost se proto nevyžaduje).

³¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 505)

ad 1. Tímto předpokladem je, aby odpovědný subjekt věc, jež je předmětem jeho smluvního závazku, převzal neboli aby měl věc dočasně ve své faktické moci (detenci). Takto lze převzít jen movitou věc.

ad 3. (viz kapitola 4.2)

Speciálně stanoveným důvodem zprošťujícím (liberujícím) odpovědnosti podle § 421 obč. z. toho, kdo od jiného převzal věc, je, že by k této škodě na věci došlo i jinak, tj. že by ke škodě došlo i případně, kdy by k převzetí věci za účelem splnění závazku nedošlo. K takové situaci může dojít buď následkem vnitřních příčin, které spočívají v podstatě samotné věci (např. kazivost), anebo následkem vnějších příčin (např. živelních pohrom).

Subjektem odpovědnosti podle § 421 obč. z. vůči poškozenému je ten (právnícká či fyzická osoba), kdo věc ke splnění smluvního závazku převzal.

Odpovědnost za škodu podle § 421 obč. z. má jako zvláštní (speciální) druh odpovědnosti přednost před použitím obecné (generální) odpovědnosti podle § 420 obč. z..

4.6.2 Odpovědnost za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito

Při splnění některých závazků může vzniknout jinému škoda na základě okolnosti, která má svůj původ buď v povaze přístroje, anebo v povaze jiných věcí, jichž bylo při plnění těchto závazků použito jako prostředků. Je to založeno na objektivním principu (zaviněný protiprávní úkon se tu nevyžaduje).

Objektivní odpovědnost je v těchto případech dokonce zvlášť zpřísněna v tom smyslu, že na splnění předpokladů dále uvedených není připuštěn žádný (speciálně) stanovený zprošťující (liberující) důvod. V tomto směru spočívá rozdíl jak od objektivní odpovědnosti podle § 421 obč. z., který stanoví jeden

speciálně stanovený zprošťující důvod „ledaže ke škodě došlo i jinak“, tak od obecné odpovědnosti podle § 420 obč. z., která je založena na subjektivní odpovědnosti, tj. odpovědnosti za zaviněný protiprávní úkon s možností se této odpovědnosti zprostit vyviněním – exkulpací (§ 420 odst. 3 obč. z.).

Předpoklady vzniku objektivní odpovědnosti podle § 421 obč. z. jsou:

1. okolnost – událost, která má svůj původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito jako prostředků při plnění závazku a jež vyvolala škodu (škodní okolnost - událost),
2. škoda,
3. příčinná souvislost mezi touto okolností – událostí a vyniklou škodou.³²

I při přísné objektivní odpovědnosti podle § 421a obč. z. přichází v úvahu možnost použití spoluzavinění poškozeného podle § 441 obč. z. jako obecně se uplatňujícího zprošťujícího (liberačního) důvodu.

Subjektem přísné objektivní odpovědnosti podle § 421a je ten, jehož závazek byl použitým přístrojem či jinou věcí jako prostředků plněn a z jejichž škoda vznikla.

4.6.3 Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům

Ke vzniku odpovědnosti za škodu podle § 424 obč. z. se vyžaduje existence těchto předpokladů:

1. jednání (konání či opomenutí) porušující dobré mravy,
2. vznik škody,
3. příčinné souvislosti mezi jednáním porušující dobré mravy a škodou,

³² Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 508)

4. zavinění ve formě úmyslu.

ad 1. Jde o pravidla, která vyplývají z obecně sdíleného, přijímaného a respektovaného mravního řádu společnosti.

ad 2, 3. (viz kapitola 4.2)

ad 4. Tuto úmyslnou formu zavinění, která je nezbytným předpokladem vzniku odpovědnosti za způsobenou škodu, občanský zákoník nepředpokládá. V důsledku toho musí poškozený, kromě ostatních předpokladů, dokazovat i úmysl škůdce.

4.6.4 Odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nemohou posoudit následky svého jednání

Způsobí-li škodu nezletilý anebo ten, kdo je v době jejího způsobení postižen duševní poruchou, přicházejí v úvahu jako subjekty odpovědnosti podle § 422 obč. z. jednak ti, kdo zanedbali dohled (dozor) založený zákonem či úředním rozhodnutím nebo dohodou, jednak sami nezletilí nebo sami ti, kteří jsou stíženi duševní poruchou.

Těmi, kdo zanedbali náležitý dohled (dozor), jsou prvé řadě rodiče, tomu odpovídají § 31, 32, 34 a 36 ZoR, a nezáleží zda jsou manželé či nikoli.

Nezletilí bez ohledu na věk, nebo ti, kteří jsou postiženi duševní poruchou (ať trvalou nebo pouze přechodnou, jako např. stav opilosti, stav vyvolaný použitím drog aj.), odpovídají za jimi způsobenou škodu jen za předpokladu, že byli podle stavu svých psychických-duševních funkcí v době způsobení škody schopni posoudit následky svého jednání (rozumová – rozeznávací – intelektuální stránka) a zároveň své jednání ovládnout (volní stránka) neboli že byli způsobilí k zavinění.

Založením odpovědnosti dohlížejších osob podle § 422 obč. z. sleduje občanský zákoník dva cíle: první cíl je stimulovat dohlížejší osoby pod hrozbou odpovědnosti k náležitému plnění jejich povinností k nezletilým – např. aby se rodiče zajímali o to, jak se jejich nezletilé děti chovají i mimo domov, ve škole (cílem předcházení – prevence škodám); a druhý cíl je zabezpečit svým postavením, aby se poškozeným dostalo účinné náhrady (cílem reparační).

Ti, kdo zanedbali nad nezletilými, resp. nad osobami postiženými duševní poruchou, náležitý dohled, se své odpovědnosti za zavinění zproští úspěšným provedením důkazu o tom, že náležitý dohled nezanedbali, což je tzv. vyvinění (exculpance).

Odpovědnost samotných nezletilých, resp. zletilých osob postižených duševní poruchou přichází v úvahu jen tehdy, jestliže byly u konkrétního případu v okamžiku způsobení škody schopny posoudit následky svého jednání a zároveň je ovládnout neboli jen tehdy, pokud byly v okamžiku způsobení škody způsobilé k zavinění.

Jsou-li splněny předpoklady odpovědnosti jak u dohlížejších osob, tak i u nezletilců, resp. u osob postižených duševní poruchou, je jejich odpovědnost podle § 422 odst. 1 odpovědností společnou a nerozdílnou neboli solidární.

Jsou-li splněny předpoklady pro vznik odpovědnosti pouze na straně dohlížejších osob nebo opačně pouze na straně nezletilců, resp. osob postižených duševní poruchou (např. dohlížejší osoba úspěšně prokáže, že náležitý dohled nezanedbala), odpovídá poškozenému výlučně buď jen dohlížejší osoba, nebo jen nezletilý, resp. osoba postižená duševní poruchou. Nejsou-li splněny předpoklady pro vznik odpovědnosti u žádného z uvedených subjektů, neodpovídá za způsobenou škodu nikdo.³³

Za škodu, kterou někdo způsobil ve stavu, kdy nebyl schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovídají podle § 423 obč. z. vedle

³³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 514)

něho rovněž ti, kteří škůdce do tohoto stavu úmyslně přivedli. Odpovědnost těchto osob spolu s přímými škůdci je podle § 423 obč. z. odpovědností společnou a nerozdílnou neboli solidární.

4.6.5 Odpovědnost za škodu na vnesených, umístěných nebo odložených věcech

Občanský zákoník rozlišuje:

1. odpovědnost provozovatelů, kteří poskytují ubytovací služby, za škody způsobené fyzickým osobám na věcech jimi anebo pro ně do prostor provozovatelů vnesených (§ 433 odst. 1 obč. z.),
2. odpovědnost provozovatelů garáží či jiných podniků podobného druhu za škody způsobené na umístěných dopravních prostředcích a jejich příslušenství (§435 obč. z.),
3. odpovědnost těch, kteří provozují činnost spojenou zpravidla s odkládáním věcí fyzických osob, za škody na těchto věcech způsobené (§ 433 odst. 2 obč. z.).

Odpovědnost provozovatelů činností, se kterými je spojeno vnášení, umístování či pravidelné odkládání věcí, má charakter objektivní odpovědnosti. Tato odpovědnost vzniká ze zákona již vnesením, umístěním či odložením věci, aniž by zároveň docházelo k jejich smluvnímu převzetí do opatrování.

V § 433 odst. 3 obč. z. se výslovně stanovuje, že provozovatel nemůže takto zákonem založenou odpovědnost účinně vyloučit, popř. omezit ani jednostranným prohlášením odmítajícím či zužujícím zákonem založenou odpovědnost (např. vývěskou „Za odložené věci se neručí“), ani dohodou (reverzem) uzavřenou s poškozeným před vznikem škody.

ad 1. Do této kategorie provozovatel ubytovacích služeb patří nejen hotely, ubytovací hostince, lázeňské domy, penziony, noclehárny, turistické

a horské chaty, nýbrž např. i vysokoškolské koleje, školní internáty, ubytovny pro hromadné ubytování brigádníků atd.

Do výše uvedené skupiny však nepatří pronajímatelé bytů (§ 685 obč. z.) ani pronajímatelé zařízení určených k trvalému bydlení podle § 717 obč. z..

ad 2. Mezi podniky podobného druhu, jako je provoz garáží, je třeba zahrnout např. motoresty, hlídaná parkoviště automobilů, autokempinky, tzv. úschovny jízdních kol, úschovny lodí atd.

ad 3. Do této skupiny patří zejména restaurace, jídelny, kavárny, vinárny, hostince, kosmetické salony, tělovýchovná zařízení, ambulantní zdravotnická střediska, kina, divadla, diskotéky, školy, studovny, veřejné knihovny, čítárny atd.

Předmětem ochrany poskytované § 433 obč. z. jsou občanskoprávní vztahy, které se vztahují na: při poskytování ubytovacích služeb na vnesené věci; při provozu garáží, resp. podniků podobného druhu, na dopravní prostředky (motorové i nemotorové) a jejich příslušenství v garáži umístěné; při provezech spojených s pravidelným odkládáním věci na věci odložené buď na místě k tomu určeném, anebo na místě, kam se obvykle ukládají.

Oprávněným subjektem podle různých kategorií provozovatelů bude:

a) u provozu s ubytovacími službami ta fyzická osoba, která byla přijata k ubytování a která vnesla, resp. pro kterou byly vneseny věci do prostoru provozovatele. Zde je nezbytné splnění obou předpokladů: jednak přijetí fyzické osoby k ubytování, jednak vnesení věci do prostor provozovatele,

b) u provozovatelů garáží, resp. u provozů podobného druhu, se stává oprávněným subjektem ten, kdo s provozovatelem uzavřel dohodu o umístění dopravního prostředku a kdo zároveň dopravní prostředek v garáži (stanovišti) skutečně umístil,

c) tam, kde je s určitou činností zpravidla spojeno odkládání věcí, je oprávněným subjektem ten, kdo setrvává v prostoru a kdo zároveň na určitém vyhrazeném místě (např. v šatně) anebo na místě k odložení obvyklém (věšáku) věc odložil se záměrem využít služeb.³⁴

Pokud jde o způsob náhrady škody, platí na všech výše uvedených případech odpovědnosti podle § 433 obč. z. obecná ustanovení občanského zákoníku, tj. § 442 obč. z..

Poškozený musí své právo na náhradu škody podle § 433 obč. z. uplatnit i provozovatele bez zbytečného odkladu, nejpozději však do patnáctého dne po dni, kdy se dozvěděl o škodě. V případě nesplnění této oznamovací povinnosti dojde uplynutím patnáctého dne k zániku (prekluzi) práva na náhradu škody (§ 583 obč. z.).

4.6.6 Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku

Tato odpovědnost patří mezi odpovědnost objektivní. Této objektivní odpovědnosti se provozovatel dopravních prostředků může zprostit pouze ve zvlášť zákonem stanovených případech neboli prokázáním existence speciálních liberačních důvodů.

Subjektem odpovědnosti za škodu způsobenou poškozenému provozem dopravního prostředku je provozovatel jako osoba, která má trvalejší právní možnost s dopravním prostředkem nakládat. Tímto provozovatelem bude z pravidla vlastník dopravního prostředku.

Provozovatelem může být: fyzická či právnická osoba provozující podle § 427 odst. 1 obč. z. dopravu (podnikatel v oblasti dopravy); jiný provozovatel

³⁴ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 522)

dopravního prostředku podle § 427 odst. 2 obč. z., tj. motorového vozidla, motorového plavidla či letadla a to motorového i nemotorového (např. kluzák, rogallo).

V určitých (zákonem vymezených) případech (§ 430 obč. z.) se stává ze zákona subjektem objektivní odpovědnosti za škody způsobené provozem: provozovatel podniku (fyzická či právnická osoba), v němž se provádí oprava dopravního prostředku; neoprávněný uživatel dopravního prostředku.

Zde se jedná o případy, kdy za okolností, za kterých došlo ke škodě a kdy provozovatel nepoužíval sám dopravní prostředek, aby za takto způsobenou škodu odpovídal on sám.

Předpoklady odpovědnosti provozovatelů dopravních prostředků za způsobenou škodu jsou:

1. událost vyvolaná zvláštní povahou provozu dopravního prostředku a způsobující škodu,
2. vzniklá škoda³⁵,
3. příčinná souvislost mezi událostí a vzniklou škodou.

ad 1. Jako dopravní prostředky se berou v úvahu: dráhy všeho typu (železnice, městské dráhy, včetně trolejbusů, lanové dráhy, aj.); motorová vozidla všeho druhu včetně všech přívěsů; letadla včetně vrtulníků; motorová plavidla včetně přívěsů (nepatří sem nemotorová loď).

Občanský zákoník upravuje ve prospěch provozovatelů dopravních prostředků zvláštní zprošťování (liberační) důvody, jejichž úspěšným prokázáním se provozovatel své odpovědnosti zproští.

Těmito zprošťovacími důvody, jejichž výčet je taxativní, jsou:

³⁵ Soudní praxe uznala za škodu např. i škodu vzniklou cestujícímu občanovi uklouznutím na schůdkách železničního vagonu (R 30/79).

a) způsobení škody událostí, která nemá původ v provozu (tzv. vnější škodní událostí) a jíž nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na provozovateli dopravního prostředku požadovat (§ 428 obč. z.),

b) způsobení škody zaviněním samotného poškozeného (§ 441 obč. z.).³⁶

ad a) Za škody vyvolané tzv. vnitřní škodní událostí odpovídá provozovatel bez zřetele k tomu, mohl-li ji odvrátit či nikoli.

Provozovatel dopravního prostředku odpovídá poškozenému (a to přepravovanému dopravním prostředkem jako cestujícímu či přihlížejícímu chodci) jednak za újmy způsobené na zdraví a životě, jednak za škody na majetku.

4.6.7 Odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným

Předpoklady vzniku odpovědnosti provozovatele za škodu způsobenou zvlášť nebezpečným provozem jsou:

1. událost vyvolaná zvláštní povahou nebezpečného provozu, která způsobí škodu,³⁷
2. vznik škody,
3. příčinná souvislost mezi událostí a vznikem škody.

Zde se jedná také na straně provozovatele o přísnou objektivní odpovědnost, tj. odpovědnost bez zřetele k jeho zavinění.

Důvody stanovení této přísné objektivní odpovědnosti jsou obdobné jako u provozovatele dopravního prostředku, k těm patří zabezpečení spravedlivé ochrany poškozených a dále realizace myšlenky, že ten, kdo má ze zvlášť

³⁶ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 543)

³⁷ např. výbuch trhaviny, exploze plynu v dole, sesutí půdy, průval vod atd.

nebezpečného provozu užitek a prospěch, má nést i zvýšené riziko škod s tímto typem provozu spojené.

Doktrína i soudní praxe dospěly k závěru, že na provoz zvlášt' nebezpečný je třeba požadovat soustavnou činnost organizovanou lidmi, při které jsou využívány výrobně-technické postupy, látky, nástroje, prostředky a síly, jež za daných konkrétních poměrů nelze ani při veškeré péči provozovatele odpovídající poznatkům současného poznání vědy, techniky a hospodářství (odborné péči) plně ovládnout, takže z procesu jejich využívání hrozí pro okolí zvýšené riziko závažných škod na zdraví, životě, majetku na přírodě či životním prostředí.³⁸

Byl-li zvlášt' nebezpečný provoz úředně povolen či nikoli, není z hlediska odpovědnosti podle § 432 obč. z. rozhodné.

Musíme zde brát v potaz dvě věci: za prvé, ze zákona vyplývá, že za pojem zvlášt' nebezpečný provoz nelze považovat něco trvalého a za druhé, ukázalo se nezbytným, aby některé z těchto zvlášt' nebezpečných provozů byly, vzhledem k přesahování hranic upraveny speciálně.

Zde platí ty samé zásady o liberačních důvodech, osobě provozovatele aj., které se uplatňují při občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené provozem dopravních prostředků (§ 432 obč. z.).

4.6.8 Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím a nebo nesprávným úředním postupem

Tato právní odpovědnost byla původně upravena v občanském zákoníku, a později tato právní úprava přešla do zvláštního právního předpisu. Tímto zvláštním právním předpisem se stal s účinností od 1. června 1969 zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti státu za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu

³⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 548)

státu anebo nesprávným úředním postupem neboli o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.

Zákon č. 58/1969 Sb. však přestal v nových společenských podmínkách vzniklých po roce 1989 vyhovovat. Proto byl přijat zákon č. 82/1997 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím, nebo nesprávným úředním postupem.

Podle § 1 zákona č. 82/1997 Sb. za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem odpovídají: stát za škodu způsobenou při výkonu státní moci; územní samosprávné celky za škodu způsobenou při výkonu pravomocí, které jim byli zákonem v rámci jejich samostatné působnosti svěřeny.

Tyto subjekty samostatné působnosti odpovídají za škodu objektivně (§ 1 citovaného zákona) a dále že se této objektivní odpovědnosti za škodu nemohou zprostit – liberovat (§ 2 citovaného zákona).

Aby stát byl odpovědný za škodu podle zákona č. 82/1997 Sb. musejí existovat následující předpoklady:

- a) individuální nezákonné rozhodnutí anebo nesprávný úřední postup,*
- b) vznik škody,*
- c) příčinná souvislost mezi individuálním nezákonným rozhodnutím anebo nesprávným úředním postupem.*

ad a) Pojem „nezákonné rozhodnutí“ zákon sám nevysvětluje a ponechává ho právní teorii a právní praxi. Soudní praxí považuje za nezákonné rozhodnutí, rozhodnutí, které se porušením právní normy aplikuje na konkrétní případ, v němž se určují subjektivní práva a právní povinnosti účastníků řízení, ocitá v rozporu s objektivním právem neboli je nezákonné.

ad b, c) (viz kapitola 4.2)

Jestliže nastanou tyto předpoklady vzniká odpovědnost státu za způsobenou škodu. I když se jedná o škodu způsobenou ve veřejnoprávní

oblasti, vzniklá odpovědnost je svou podstatou občanskoprávní (soukromoprávní) odpovědností za škodu, která má ve vztahu k poškozenému povahu přísné objektivní odpovědnosti.

Tato objektivní odpovědnost státu vůči poškozenému je s ohledem na zájmy poškozených zpřísněna, jelikož tu zákon nestanovuje žádný liberační důvod, který by stát jeho odpovědnosti zprošťoval (jde o tzv. absolutní objektivní odpovědnost).

Subjekty vzniklého právní vztahu k náhradě škody jsou na jedné straně stát – ČR a na straně druhé poškozená fyzická nebo právnická osoba, která je účastníkem řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno.

X X X

U odpovědnosti za škodu občanský zákoník rozlišuje subjekty odpovědnosti za škodu na fyzické osoby, právnické osoby a stát. Při vzniku odpovědnosti za škodu existují čtyři předpoklady a to protiprávní úkon, vznik škody, příčinná souvislost mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou a zavinění, kde první tři předpoklady jsou povahy objektivní a jsou nezbytnými předpoklady vzniku občanskoprávní odpovědnosti za škodu, nebo-li odpovědnost bez zřetele na zavinění (tj. odpovědnost objektivní). Nýbrž čtvrtý předpoklad je povahy subjektivní a není nezbytným, ale vyskytuje se tam kde to zákon stanoví.

Občanský zákoník dělí případy odpovědnosti za škodu na obecnou (generální, § 420 a § 420a) a zvláštní (§ 421 až § 437). Obecná občanskoprávní úprava odpovědnost za škodu v § 420 je subjektivní odpovědnost, tj. z odpovědnosti za zavinění. Toto zavinění je presumováno, tedy poruší-li škůdce právní povinnost, tak se předpokládá, že škodu zavinil. Škůdce má ale možnost prokázat, že škodu nezavinil, tedy vyvinit se. Právní úprava v příslušném paragrafu občanského zákoníku (§ 420), dává poškozenému možnost, požadovat po škůdci jednak náhradu škody způsobené vadou a jednak

zakládá poškozenému oprávnění požadovat odstranění škody. Pro spotřebitele z hlediska uplatnění náhrady škody by byla vhodnější objektivní odpovědnost uplatňovaná mimozávazkovým vztahem (výrobce je daleko).

Pokud výše škody nepřesáhla hranici 500 EUR musí se postupovat podle § 420 obč. z.

Směrnice Rady č. 85/374/EHS mohla být implementována do zvláštních případů odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku a nebo vytvoření zvláštního právního předpisu. Česká legislativa zvolila možnost, že vytvoří zvláštní právní předpis, tedy zákon č. 59/1998 Sb., odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Tento zákon představuje výsledek transpozice Směrnice Rady č. 85/374/EHS, která vznikla v důsledku druhého plánu spotřebitelské politiky dne 25.července 1985.

5 Spotřebitelská politika EU a problematika bezpečnosti výrobku

5.1 První program politiky na ochranu a k informování spotřebitele – pět základních práv spotřebitele

První podmínky k realizaci spotřebitelské politiky vznikly v rámci vrcholné konference šéfů států a vlád v Paříži v roce 1972. Ti požadovali posílení a koordinaci opatření na ochranu spotřebitele.

Dne 14. dubna 1975 schválila Evropská rada první program politiky na ochranu a k informování spotřebitelů. Tento program obsahuje pět základních práv spotřebitelů:

- právo na ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitele,
- právo na ochranu hospodářských zájmů spotřebitele,
- právo na náhradu za utrpěnou škodu,
- právo na informování a poučení,

- právo na zastupování (právo být vyslyšen).³⁹

Tyto cíle byly uvedeny v druhém spotřebitelské programu schváleném v roce 1981. V roce 1985 zveřejnila Evropská komise oznámení o budoucích opatření na ochranu spotřebitele pod názvem „Nový impuls pro spotřebitelskou politiku“.⁴⁰ V tomto roce se vydala směrnice ES č. 85/374/EHS o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky ze dne 25. července 1985, tato směrnice byla oznámena členským státům dne 30. července 1985 a tyto státy ji uvedou v účinnost nejpozději do tří let ode dne oznámení.⁴¹

5.2 Další vývoj ochrany spotřebitele

V březnu 1990 schválila Evropská komise tříletý akční plán spotřebitelské politiky na období 1990 až 1992. Tento plán obsahoval opatření v následujících oblastech:

- Informace pro spotřebitele – pro zlepšení informací o cenách, službách zákazníkům, atd.
- Bezpečnost spotřebitelů
- Spotřebitelské transakce.⁴²

Dne 29.června 1992 byla vydána směrnice ES 92/59/EHS o obecné bezpečnosti výrobků, která upravuje prevenci nehod, tedy vznik škody, a minimalizovat riziko. Ukládá výrobcí, aby uváděl na trh jen bezpečné výrobky. Bezpečný výrobek je pak výrobek, který při svém používání za normálních nebo rozumně předvídatelných podmínek nepředstavuje žádné riziko. Výrobce je dále

³⁹ Věrný, A., Dausés, M., A.: Evropské právo : se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, (str. 127)

⁴⁰ s účinností od 23.7.1985

⁴¹ Tato směrnice byla pak později změněna směrnicí ES 1999/34/ES. V ČR byla tato směrnice implementována do zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, který byl pak novelizován zákonem č. 209/2000 Sb.

⁴² Věrný, A., Dausés, M., A.: Evropské právo : se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, (str. 128)

povinen podávat spotřebitelům informace o výrobcích nutné k tomu, aby si mohli zhodnotit míru rizika vyplívajícího z používání výrobku. Směrnice byla do českého právního řádu implementována zákonem č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků⁴³ (v platném znění). V ČR byla tato směrnice o obecné bezpečnosti výrobků promítnuta do zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.⁴⁴

V červenci 1993 byl zveřejněn akční plán spotřebitelské politiky pro období 1993 až 1995. Cíle spočívají v konsolidaci již existujících společenských právních předpisů a v rozvoji vybraných priorit, čímž má zvýšit úroveň ochrany spotřebitelů a spotřebitelé si mají být lépe vědomi svých práv.

Evropská komise předložila 31. října 1995 třetí tříletý plán, který se vztahoval na léta 1996 až 1998 a zahrnoval tyto hlavní body:

- Zlepšení informací pro spotřebitele.
- Podpora přizpůsobení spotřebitelských návyků technologickým změnám.
- Zkoumání otázky, do jaké míry může politika ochrany spotřebitelů podpořit budoucí úkoly Společenství.⁴⁵

Dále platil program pro období 1999 až 2001, který se zaměřil na výchovu a vzdělání v problematice ochrany spotřebitele. Po tomto programu platila strategie pro období 2002 až 2006, který měl tři základní cíle, mezi ně patřily:

- Vyšší společnou úroveň ochrany spotřebitele,
- účinnou vymahatelnost pravidel na ochranu spotřebitele,
- zapojení spotřebitelských organizací do politik EU.⁴⁶

Vzhledem k tomu, že tento program skončil koncem roku 2006, platí už program pro období 2007 až 2013, který obsahuje dva základní cíle:

⁴³ Hulva, T.: Ochrana spotřebitele. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005, (str. 37)

⁴⁴ Dále tu existují směrnice týkající se potravin, které řeší problematiku bezpečnosti výrobku jen z teoretického hlediska, jsou se to např. směrnice o třídění, balení a označování potravin (č. 79/112/EHS), směrnice o obalech č. 76/893/EHS atd., tuto problematiku nebudu v této práci dále analyzovat

⁴⁵ Věrný, A., Dausés, M., A.: Evropské právo : se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998, (str. 129)

⁴⁶ <http://www.mpo.cz/dokument3287.html>

- Zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitele, zejména prostřednictvím kvalitnějších dokladů, lepších konzultací a lepšího zastupování zájmů spotřebitelů,
- zajistit účinné používání právních předpisů v oblasti ochrany spotřebitele, především prostřednictvím spolupráce při jejich vymáhání, poskytování informací, vzdělávání a prostřednictvím právních prostředků nápravy.⁴⁷

Problematika bezpečnosti potravin je obsáhlé a složité téma, které zahrnuje obaly potravin, hygienické předpisy pro potraviny, manipulace s potravinářským zbožím a jeho přeprava a mnoho dalších, a proto tato problematika nebude dále rozebírána v této práci a bude se soustředit více na problematiku zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, který je předmětem této práce.

6 Analýza platné právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku v zákoně č. 59/1998 Sb. v platném znění a její aplikace v praxi

6.1 Úvod do analýzy

Dne 5. března 1998 byl schválen zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, který nabývá účinnosti dnem 1.června 1998, ve znění zákona č. 209/2000 Sb. s účinností od 1.9.2000. Základem (předlohou) této právní úpravy byla Direktiva (Směrnice) Rady Evropských společenství č. 85/374/EHS ve znění směrnice EU/1999/34.

⁴⁷<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/spotrebitelska-politika/spotrebitelska-politika-na-unijni-urovni/1001146/43336>

Úprava provedená zákonem č. 59/1998 Sb., ve znění zákona č. 209/2000 Sb., rozšířila zvýšením požadavků na kvalitu a bezpečnost výrobků významným způsobem dosavadní soukromoprávní ochranu spotřebitele.

V době přijetí tohoto zvláštního zákona se poměrně značná pozornost věnovala otázce, zda soukromoprávní odpovědnostní úprava tohoto druhu má být zahrnuta do zvláštního samostatného zákona s podpůrnou působností občanského zákoníku anebo zda nemá být vzhledem k majetkoprávní povaze této materie implementována přímo do občanského zákoníku jako jeden z jeho zvláštních případů odpovědnosti za škodu. Nakonec bylo přijato řešení upravit tuto problematiku zvláštním zákonem.⁴⁸

Přijetí této zvláštní právní úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku se proces odškodňování poškozených spotřebitelů podle českého práva stává v této oblasti stejným, jako je tomu i v jiných státech Evropské unie.

Až do přijetí zákona č. 59/1998 Sb. nebyla pouze platná obecná občanskoprávní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku (§ 420 obč. z.) z hlediska zajištění účinné ochrany spotřebitelů plně uspokojivá.⁴⁹

Právní úprava zákon č. 59/1998 Sb. je založena na objektivně mimosmluvní odpovědnosti výrobce, dovozce či prodejce za škodu způsobenou vadným výrobkem spotřebitele. Výrobce odpovídá bez ohledu na zavinění, výrobce odpovídá přímo spotřebiteli a důkazní břemeno nese poškozený.

Poškozený musí prokázat: výrobek byl vadný, že mu vznikla škoda, a existenci příčinné souvislosti mezi vadností výrobku a vzniklou škodou.

6.2 Základní pojmy

Výrobce podle ustanovení § 2 zákona č. 59/1998 Sb.

⁴⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 554)

⁴⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 555)

Výrobce pro účely tohoto zákona se rozumí:

a) výrobce konečného výrobku, suroviny nebo součásti výrobku, jakož i osoba, která uvede na výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak,

Zde půjde většinou o podnikatele ve smyslu § 2 obchodního zákoníku. Otázkou zůstává, zda za výrobce může být se zřetelem k § 5 odst. 1 písm. c) zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku považován i nepodnikatel, např. členové občanského sdružení či obecně prospěšná společnost, tj. osoby bez živnostenského oprávnění nebo oprávnění podle zvláštních předpisů. Vzhledem k souvislosti obou citovaných ustanovení a k definici živnosti obsažené v § 2 živnostenského zákona vzniká otázka odpovědnosti osoby, která vyrobí vadný výrobek pro prodej, avšak nikoli v rámci soustavné činnosti provozované za účelem dosažení zisku. V takovém případě by snad bylo možno odpovědnost takové osoby za předpokladu neexistence dalšího liberačního důvodu dovodit. Jménem je nutno rozumět nejen obchodní firmu ve smyslu § 8 a násl. obchodního zákoníku, název právnické osoby podle § 19b občanského zákoníku, ale i jméno občanské. Za jiný rozlišovací znak lze považovat takový hmotný prvek, který není ani jménem ve výše uvedeném smyslu, ani ochrannou známkou, a který je způsobilý rozlišit od sebe osoby výrobců. Konkrétní specifikace uvedeného pojmu čeká na soudní výklad, avšak již dnes je možné říci, že pod uvedený pojem lze zahrnout např. logo výrobce, pouhé označení odštěpného závodu za předpokladu, že obchodní jméno společnosti na výrobku uvedeno není, barevnou kombinaci příznačnou pro určitého výrobce nebo jen část obchodního jména firmy (např. bez dodatku právní formy) nebo s ohledem na úpravu ochranných známek v České republice i označení, jehož zápis do rejstříku ochranných známek vedeného u Úřadu průmyslového vlastnictví je podle § 2 odst. 1 zákona o ochranných známkách

vyloučen apod. V této souvislosti vzniká otázka, zda lze za výrobce považovat i osobu, jejíž název, ochranná známka či jiný rozlišovací znak byl na výrobku uveden neoprávněně. Dikce zákona svádí k výkladu, že taková osoba bude v rámci uvedené fikce za výrobce považována. Svě odpovědnosti se však může zprostit právě poukazem na již zmíněný liberační důvod uvedený v § 5 odst. 1 písm. c) zákona.⁵⁰

b) každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití; tím není dotčena odpovědnost výrobce podle písmene a),

c) každý dodavatel výrobku za podmínky, že nemůže být určen výrobce podle písmene a), pokud ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí poškozenému totožnost výrobce podle písmene a) nebo osobu, která mu výrobek dodala; totéž platí v případě dovozu, pokud není známa osoba, která výrobek dovezla podle písmene b), i když je výrobce podle písmene a) znám.

Z výše uvedeného by bylo možné dovodit, že v případě, kdy výrobce sub a) není znám, je nutno u dodavatele výrobku uplatnit svůj nárok na náhradu škody způsobené v důsledku vady dodaného výrobku. Právní úprava má tak zajistit, aby poškozený měl možnost vymoci právo na náhradu škody na osobě, která je v distribučním řetězci spotřebiteli bližší a bývá zpravidla českou právnickou, či fyzickou osobou. Obecně lze konstatovat, že v případě kategorie sub b) a sub c) hovoříme o osobě tzv. kvazivýrobce, který se prezentuje jako výrobce, a dodavatelí výrobků. Náhrada poskytnutá poškozenému ze strany kvazivýrobce by nepochybně vedla ke vzniku regresivního nároku na náhradu plnění takto poskytnutého (tj. škody) podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu obsažené ať již v zákoníku občanském či obchodním. Osobu

⁵⁰ URL: <http://pravnicaradce.ihned.cz/1-10078240-15101620-F00000_detail-4e> [citováno 30.května 2007]

kvazivýrobce definuje shodně i čl. 3 odst. 2 směrnice. Německý zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem rozlišuje v § 4 výrobce finálního výrobku, výrobce části výrobku (příčemž je v teorii sporné, jak pojem části výrobku přesně vymezit), kvazivýrobce, dovozce, dodavatele a narozdíl od českého práva a v rámci směrnice i výrobce základní látky. Zákonná konstrukce pojmu "výrobce" má zajistit, že za odpovědné osoby podle citovaného zákona budou považovány i další subjekty distribučního řetězce, které nejsou přímými výrobci. Na první místo řadí zákon osobu skutečného výrobce, vedle něj pak osobu dovozce a v případě, že tyto osoby nebudou známy, zákon podpůrně, tedy subsidiárně činí odpovědnou osobou dodavatele, který ve stanovené lhůtě nesdělí údaj o skutečném výrobcu či dodavateli. Pokud je výrobek dovezen ze zahraničí, je odpovědnost dodavatele subsidiární již k odpovědnosti dovozce, a to i v případě, že skutečný výrobce je znám.⁵¹

Výrobek podle ustanovení § 3 zákona č. 59/1998 Sb.

Pro účely tohoto zákona je výrobkem jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobkem jsou rovněž součásti i příslušenství věci movité i nemovité; za výrobek se považuje i například elektřina.

Tady je třeba poznamenat, že za výrobek není možné považovat např. odpad. Výrobek se stává odpadem v okamžiku, kdy vlastník movité věci získá úmysl ji odložit nebo vyřadit. Od té chvíle není možné žalovat o náhradu škody způsobenou vadou takové věci podle zákona č. 59/1998 Sb., ale bude nezbytné použít obecnou úpravu odpovědnosti obsaženou v občanském zákoníku. Otázkou však bude přesné určení odpovědného subjektu. Pravděpodobně jím bude

⁵¹ URL: <http://pravniradce.ihned.cz/1-10078240-15101620-F00000_detail-4e> [citováno 30.května 2007]

nejčastěji výrobce výrobku nebo jiná osoba, v důsledku jejíž manipulace s odpadem vznikla vada.

Výrobkem ve smyslu zkoumaného zákona je také plyn a voda, které jsou v prostoru přesně ohraničeny, nebo voda chemicky a biologicky ošetřená jako pitná. Vyrobení je třeba definovat jako postup, jímž se ze surovin nebo jiných látek vytvoří jejich seskupením nebo chemickou reakcí nová hmotná podstata mající pro člověka užitečnou formu. Za vytěžení považujeme technický proces, při kterém se suroviny nebo jiné látky získávají z přírodního bohatství země. Uvedení na trh je vyloučeno u zvířat žijících ve volné přírodě, nová plemena domácích zvířat na trh uvedena být mohou. Geneticky modifikované zemědělské a lesní přírodní výrobky mají status výrobků ve smyslu § 3 citovaného zákona. Jinak lze získat ve smyslu § 3 odst. 1 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku i nové kultury mikroorganismů, které je nutno rovněž za výrobky považovat.

Za výrobek ve smyslu citovaného zákona se nepovažují části lidských těl, kterými jsou zejména lidská krev a lidské orgány. Ochrana před postupem zdravotnického zařízení by v takovém případě byla namíste s ohledem na skutečnost, že již byl zaznamenán případ poškození zdraví v důsledku transplantace jater infikovaných žloutenkou typu C. Jiným případem však jsou krevní deriváty nebo séra uvedená na trh za účelem dosažení zisku. Součástí stavby jako věci nemovité jsou i výrobky do stavby zapracované, sporné však je, pokud vadný výrobek, který způsobil škodu na nemovitosti, nebude možno fakticky oddělit. Také v takovém případě odpovídá například výrobce cementu za škodu vzniklou na nemovitosti, která je způsobena v důsledku jeho nedostatečné pojivosti.⁵²

⁵² URL: <http://pravniradce.ihned.cz/1-10078240-15101620-F00000_detail-4e> [citováno 30.května 2007]

Vada výrobku podle ustanovení § 4 zákona č. 59/1998 Sb.

1) Výrobek je podle tohoto zákona vadný, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na

- a) prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací, nebo
- b) předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo
- c) dobu, kdy byl výrobek uveden na trh.

2) Výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek.

Vadou výrobku je třeba rozumět takovou jeho vlastnost, resp. nedostatek vlastnosti, který způsobuje, že výrobek nezaručuje z hlediska bezpečnosti jeho použití vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat.

Vady výrobku ve smyslu zkoumaného zákona lze rozčlenit na vady:

- a) konstrukční, které spočívají v závadnosti hlavní konstrukce výrobku,
- b) tovární, které vznikají ve fázi uskutečňování zhotovení výrobku a které se mohou vyskytnout jak u výrobků vyráběných sériově, tak i u zhotovených jednotlivě,
- c) instrukcí týkající se nedostatků v instrukčních materiálech, které spotřebitel obdržel,
- d) vývojové tvoří zvláštní kategorii s ohledem na dikci liberačního důvodu podle zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.⁵³

⁵³ URL: <http://pravniradce.ihned.cz/1-10078240-15101620-F00000_detail-4e> [citováno 30.května 2007]

6.3 Rozbor zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku

Zákon č. 59/1998 Sb. (v platném znění) rozšířil zvýšením požadavků na kvalitu a bezpečnost výrobků významně dosavadní právní ochranu spotřebitele. Tento zákon je i důležitým doplňkem veřejnoprávní ochrany spotřebitele v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele (v platném znění) a i v jiných právních předpisech (např. v zákoně č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů).

Výklad ustanovení § 1 z. č. 59/1998 Sb. vychází z vymezení podmínek, které zakládají vznik odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku. Tento paragraf stanovuje to, že poškozená osoba je povinna prokázat základní právní skutečnosti, aby mohla uplatnit vůči výrobcí nárok na náhradu škody podle tohoto zákona. Vlastní odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadami výrobku je založena na principu objektivní odpovědnosti, jelikož výrobce se může odpovědnosti zprostit pouze na základě taxativních, tj. přesně vymezených, skutečností stanovených v § 5 tohoto zákona. Zákon však poskytuje v souladu se směrnicí č. 85/374/EHS vedle ochrany zdraví a života spotřebitele pouze ochranu ve vztahu k osobnímu majetku spotřebitele (tedy poškozené osoby).⁵⁴

V ustanovení. § 2 z. č. 59/1998 Sb. je vymezen pojem „výrobce“ a to v souladu se Směrnicí Rady č. 85/374/EHS. Odpovědnost výrobce se podle této právní úpravy rozšiřuje i na další subjekty, kteří nejsou výrobcí ve vlastním slova smyslu. Výrobcem je podle zákona takový subjekt práva, který uvede na výrobku své jméno, ochranou známku nebo jiný rozlišovací znak, nebo který

⁵⁴ Článek 1 Směrnice 85/374/EHS

Výrobce je odpovědný za škodu způsobenou vadou jeho výrobku.

Článek 4 Směrnice 85/374/EHS

Od poškozené osoby se požaduje, aby prokázala škodu, vadu a příčinnou souvislost mezi vadou a škodou.

v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití, tím však není dotčena odpovědnost výrobce. Za výrobce je též považován dodavatel výrobku za podmínky, že nemůže být určen výrobce, pokud tedy ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí dodavatel poškozenému totožnost výrobce. Směrnice Rady č. 85/374/EHS konkrétně tuto měsíční lhůtu nevymezuje a pouze odkazuje na definici „přiměřené doby“. Směrnice umožňuje jednotlivým zákonodárným sborům členských států evropského společenství určit si tuto tzv. přiměřenou dobu dle svého uvážení.⁵⁵

Ustanovení § 3 z. č. 59/1998 Sb., vymezuje definici pojmu „výrobek“, a to způsobem převzatým z práva Evropských společenství. Za výrobek je považována jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh. Výrobkem jsou rovněž součásti i příslušenství věci movité i nemovité. Pojem výrobek je v obsahu směrnice č. 85/374/EHS definován daleko rozšířeněji než připouští náš právní řád. Směrnice Rady č. 85/374/EHS připouští pod pojem výrobek označit i tzv. prvovýrobky zemědělství, lesnictví, rybářství, drobného pěstitelství a chovatelství.⁵⁶

Ustanovení § 4 z. č. 59/1998 Sb., definuje pojem „bezpečnosti výrobku“, který nebyl dosud v českém právním řádu přesně definován. Při jeho výkladu

⁵⁵ Článek 3 Směrnice 85/374/EHS

1. „Výrobce“ se rozumí výrobce konečného výrobku, výrobce každé suroviny nebo výrobce součástí a každá osoba, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce.

2. Aniž je dotčena odpovědnost výrobce, každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze do Společenství výrobek za účelem prodeje, pronájmu, leasingu nebo jakékoliv jiné formy distribuce, se považuje za výrobce ve smyslu této směrnice a je odpovědná jako výrobce.

3. Pokud nelze určit výrobce výrobku, považuje se každý dodavatel výrobku za výrobce, pokud v přiměřené lhůtě neuvědomí poškozenou osobu o totožnosti výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala. Totéž platí v případě dovezeného výrobku, jestliže na tomto výrobku není uvedena totožnost dovozce podle odstavce 2, i když je název výrobce uveden.

⁵⁶ Článek 2 Směrnice 85/374/EHS

Pro účely této směrnice se „výrobek“ rozumí všechny movité věci kromě prvotních zemědělských produktů a produktů lovu, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti. „Prvotními zemědělskými produkty“ se rozumí produkty půdy, chovatelství a rybářství, kromě produktů, které prošly počátečním zpracováním. „Výrobek“ zahrnuje i elektrinu.

toho to pojmu je třeba vycházet z obsahu Směrnice Rady č. 92/59/EHS o všeobecné bezpečnosti výrobků, resp. ze zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.

Výrobek je podle tohoto zákona vadný, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací, nebo předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo dobu, kdy byl výrobek uveden na trh. Výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek.⁵⁷⁵⁸

V ustanovení § 5 z. č. 59/1998 Sb. se uvádí výčet taxativních důvodů při jejichž prokázání se výrobce může zcela nebo jen částečně zprostit odpovědnosti za škodu. Výčet taxativní znamená, že nelze uplatňovat již žádné jiné okolnosti na straně výrobce pro zproštění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku.⁵⁹

V ustanovení § 6 z. č. 59/1998 Sb. je upravena dolní hranice škody na věci, jejíž dosažení je podmínkou pro možnost uplatňovat nároky podle tohoto zákona, tímto způsobem je zákonodárcem omezen rozsah řešených škodných

⁵⁷ Článek 6 Směrnice 85/374/EHS

1. Výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněná očekávat, s přihlédnutím ke všem okolnostem, včetně:

a) prezentace výrobku;
b) použití, které lze u výrobku důvodně očekávat;
c) doby uvedení výrobku do oběhu.

2. Výrobek se nepokládá za vadný jen z toho důvodu, že je následně uveden do oběhu lepší výrobek.

⁵⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 560)

⁵⁹ Článek 7 Směrnice 85/374/EHS

Výrobce není odpovědný ve smyslu této směrnice prokáže-li:

a) že neuvedl výrobek do oběhu; nebo
b) že je vzhledem k okolnostem pravděpodobné, že vada, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, nebo že tato vada vznikla později; nebo
c) že výrobek nevyrobil k prodeji nebo jiné formě distribuce z hospodářských účelů, ani jej nevyrobil nebo nedistribuoval v rámci své podnikatelské činnosti; nebo
d) že vada výrobku je důsledkem shody výrobku se závaznými předpisy vydanými orgány veřejné moci; nebo
e) že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, nebyl takový, aby umožnil odhalit vadu; nebo
f) v případě výrobce součásti, že vada je přisuzována konstrukci výrobku, ve kterém je součást osazena, nebo návodu poskytnutém výrobcem výrobku.

případů. Vstupem ČR do Evropské unie se stal účinným „nově“ vložený § 6a zákona č. 59/1998 Sb., kterým je upravena výše dolního limitu náhrady škody na věci a to částkou 500 EUR. Do doby, než přistoupí ČR k měnové unii bude výše této dolní hranice (tj. 500 EUR) přepočítávána v daném případě podle aktuálního kurzu devizového trhu, který bude vyhlášen ČNB dnem, kdy škoda vznikla, nebo kdy byla škoda zjištěna. V praxi částka 500 EUR odpovídá zhruba 14250 Kč.⁶⁰

Pokud částka škody, kterou způsobila vada na výrobku je menší než 500 EUR, tak se jedná o odpovědnost subjektivní. (V opačném případě se jedná o odpovědnost objektivní, tedy o odpovědnost bez zřetele na zavinění). Jestliže výše částky škody, kterou způsobila vada na výrobku dosahuje hodnoty větší než 500 EUR, tak se jedná o odpovědnost objektivní.

Podle mého názoru je Hranice 500 EUR pro „obyčejného“ občana příliš vysoká. Navrhoval bych, aby se hranice snížila na původních 5000 Kč (což podle aktuálního kurzu devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou odpovídá zhruba 179,99 EUR⁶¹), a nebo aby se hranice, kterou výše škody musí dosáhnout, úplně zrušila.

V ustanovení § 7 a § 7a z. č. 59/1998 Sb. je definována solidární odpovědnost výrobce vůči třetím osobám, které se podílely na uvedení vadného výrobku na trh. Je tím dána větší jistota a právní ochrana spotřebitele. Zákon v této části upravuje také postup výrobce v rámci jeho následného vyrovnání vůči třetím osobám⁶². Zákonem nastavená pravidla solidární odpovědnosti výrobců,

⁶⁰ Článek 9 Směrnice 85/374/EHS

Pro účely článku 1 se „škodou“ rozumí:

a) škoda způsobená úmrtím nebo úrazem;

b) poškození nebo zničení jakéhokoli majetku jiného než vadného výrobku samotného, s nižší prahovou hodnotou ve výši 500 ECU, pokud věc:

i) je druhu běžně určeného pro osobní potřebu nebo spotřebu a

ii) byla používána poškozenou osobou převážně pro její vlastní osobní potřebu nebo spotřebu.

Tento článek se nedotýká vnitrostátních právních předpisů týkajících se nehmotných škod.

⁶¹ přepočít ze dne 19.3.2007 kdy 1EUR = 27,780 Kč, <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/>

⁶² Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005 (str. 563)

resp. osob podílejících se na prodejním procesu výrobku vycházející z potřeb globální ekonomiky, která je typická pro jednotný evropský ekonomický prostor.^{63 64}

V ustanovení § 8, 9 a § 9a z. č. 59/1998 Sb. je blíže upravena subjektivní a objektivní promlčecí lhůta pro uplatnění práv na náhradu škody vzniklé vadou výrobku. V tomto ustanovení je definována subjektivní promlčecí lhůta (tři roky) pro náhradu škody způsobené vadou výrobku delší, než-li činí obecná subjektivní promlčecí lhůta pro náhradu škody podle § 106 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. v platném znění jejíž délka jsou dva roky. Delší promlčecí subjektivní lhůta je tak proto, že počátek běhu a délka subjektivní promlčecí lhůty pro náhradu škody vyplývá ze směrnice č. 85/374/EHS. Národnímu zákonodárci nebyla dána možnost od takto provedeného vymezení promlčecí lhůty se odchýlit. Subjektivní promlčecí lhůta počíná běžet ode dne, kdy poškozený spotřebitel zjistil, či se mohl s ohledem k běžným okolnostem o této vadě, škodě a totožnosti výrobce dozvědět.⁶⁵

Zákon též upravuje tzv. objektivní promlčecí lhůtu, po jejímž uplynutí nemůže být právo přiznáno, pro uplatnění nároků na náhradu škody způsobené vadou výrobku podle tohoto zákona, a to v souladu se směrnicí v délce deseti let. Tato desetiletá objektivní lhůta je lhůtou prekluzivní.⁶⁶

⁶³ Článek 8 Směrnice 85/374/EHS

1. Aniž jsou dotčena ustanovení vnitrostátních právních předpisů o právu na odškodnění nebo postih, nesnižuje se odpovědnost výrobce, je-li škoda způsobena jak vadou výrobku, tak jednáním nebo opomenutím třetí strany.

2. Odpovědnost výrobce může být snížena nebo neuznána, je-li s přihlédnutím ke všem okolnostem škoda způsobena jak vadou výrobku, tak zaviněním poškozené osoby nebo osoby, za niž je poškozená osoba odpovědná.

⁶⁴ Článek 5 Směrnice 85/374/EHS

Pokud jsou v důsledku ustanovení této směrnice za stejnou škodu odpovědné dvě nebo více osob, jsou odpovědné společně a nerozdílně, aniž jsou dotčena ustanovení vnitrostátních právních předpisů o právu na odškodnění nebo postih.

⁶⁵ Článek 10 Směrnice 85/374/EHS

1. Členské státy ve svých právních předpisech stanoví, že na řízení o náhradu škod podle této směrnice se vztahuje tříletá promlčecí lhůta. Lhůta začíná běžet ode dne, kdy se žalobce dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce.

2. Právní předpisy členských států, kterými se upravuje stavění nebo přerušování promlčecí lhůty, nejsou touto směrnicí dotčeny.

⁶⁶ Článek 11 Směrnice 85/374/EHS

K zlepšení právní jistoty spotřebitele je zákonem definována povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou jeho výrobku podle tohoto zákona, přičemž této povinnosti se výrobce nemůže předem vzdát, ani jí předem vyloučit či omezit jednostranným prohlášením nebo dohodou.

V ustanovení § 10 z. č. 59/1998 Sb. je vymezena působnost tohoto zákona ve vztahu k občanskému zákoníku zákonu č. 40/1964 Sb. (v platném znění). Vztah těchto dvou právních předpisů je založen na subsidiárním principu tzn. že z. č. 59/1998 Sb. je zákonem speciálním, který se používá přednostně. Vedle tohoto základního principu, však platí, že poškozený může podle své volby uplatnit právo na náhradu škody buď podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo vůči výrobcí podle tohoto zákona. Z hlediska souladu se Směrnicí Rady č. 85/374/EHS, je tento postup zákonodárce velice problematický a ve vztahu k citované směrnici nesystémový, neboť je v přímém rozporu s článkem 10 odst. 1) směrnice č. 85/374/EHS.

Hlavním přínosem transpozice směrnice Rady ES č. 85/374/EHS je zavedení jednotného režimu odpovědnosti za škody způsobené vadnými výrobky viz článek 1 Směrnice.

Byl odmítnut režim odpovědnosti založený na zavinění výrobců. Tento režim odpovědnosti totiž předpokládá poměrně obtížné dokazování poškozenou stranou, což není správné od běžného spotřebitele požadovat, dále by tento režim značně zvýhodňoval výrobce a znevýhodňoval spotřebitele (jako poškozené osoby). Zvolený režim odpovědnosti výrobců by tak plnil záruku výroby bezpečných výrobků.

Dále se řešil režim absolutní odpovědnosti. Tento režim předpokládá automaticky odpovědnost výrobce, pokud by škoda vznikla vadou jeho výrobku, a to bez jakékoliv možnosti vyvinění. Proto se zvolila optimální varianta

Členské státy ve svých právních předpisech stanoví, že práva udělená poškozené osobě na základě této směrnice zanikají uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl do oběhu daný výrobek, který způsobil škodu, pokud poškozená osoba mezitím nedala podnět k zahájení řízení proti výrobcí.

odpovědnosti, jako tzv. přísná odpovědnost, která na jednu stranu automaticky zakládá odpovědnost výrobce za škody způsobené vadou jeho výrobku, ale na druhou stranu umožňuje, aby se výrobce, na základě jednoznačně stanovených důvodů, této odpovědnosti částečně nebo zcela zbavil.

Článek 1 Směrnice č. 85/374/EHS je třeba vždy vykládat v úzké souvislosti s článkem 4 Směrnice č. 85/374/EHS, ve kterém jsou určeny skutečnosti, které musí poškozená osoba dokázat a s článkem 7 Směrnice č. 85/374/EHS, ve kterém jsou uvedeny všechny důvody pro vyvinění, na které se výrobce může odvolat.

7 Vyhodnocení výsledků analýzy

Při stanovení odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku směrnice vychází z následujících základních principů: 1) za škodu odpovídá přímo výrobce, nikoli tedy jen smluvní partner spotřebitele tak, jak je tomu podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu při porušení závazků určené v občanském zákoníku; 2) výrobce má objektivní odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku. Nositelé odpovědnosti tedy odpovídají za škodu bez ohledu na to, zda byla způsobena zaviněně nebo bez zavinění. Poškozený pouze prokazuje, že výrobek byl vadný, že mu vznikla škoda a že existuje příčinná souvislost mezi vadou výrobku a vznikem škody. Směrnice uvádí možnost liberace, tzn., že jsou stanoveny taxativní důvody, při jejichž prokázání se výrobce může zprostit odpovědnosti.

Právní úprava zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku je objektivní odpovědnost, tedy bez zřetele na zavinění, tento princip bez prokazování zavinění více chrání spotřebitele než je to u subjektivní odpovědnosti, kde je nutné prokázat zavinění. Nevýhodou je však to, že zákon č. 59/1998 Sb. lze uplatnit tehdy, pokud vznikla škoda vyšší

než je 500 EUR (viz § 6a citovaného zákona), v ostatních případech se musíme řídit občanským zákoníkem podle § 420.

Kladem zákona č. 59/1998 Sb. (v platném znění) je povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou výrobku a nelze se předem vyloučit ani omezit jednostranným prohlášením nebo dohodou, tyto ujednání, která by takové vyloučení nebo omezení umožňovala, jsou od samého počátku neplatná (viz § 8 citovaného zákona).

Směrnice Rady č. 85/374/EHS, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky nebyla natolik implementována do české legislativy, tak jak mohla být. ČR měla na výběr zda implementovat článek 16 Směrnice Rady č. 85/374/EHS do zákona č. 59/1998 Sb., tento článek 16 se zabývá celkovou výší náhrady za škodu. Článek 16 Směrnice č. 85/374/EHS se však zabývá pouze případy škod, týkající se smrti a ublížení na zdraví, nikoliv škodami majetkovými, které nejsou ve Směrnici limitovány vůbec (resp. jsou naopak limitovány minimální částkou ve výši 500 ECU). Limit stanovený v článku 16 Směrnice č. 85/374/EHS je limitem minimálním, což znamená, že se členské státy od něj mohou odchýlit pouze ve směru nahoru.

V České republice nebylo uvažováno o tom, že by se výše náhrady omezovala, protože minimální limit, který Směrnice stanovila, je v přepočtu na české koruny značně vysoký, takže omezení výše náhrady se jevílo přinejmenším jako zcela symbolické a tudíž zbytečné.

Směrnice Rady č. 85/374/EHS nezahrnuje např. mezi pojem výrobek poskytnutí služby, i když sice služby nejsou movité věci, tak směrnice zahrnuje do pojmu výrobek elektřinu, což také není movitá věc. Tak proč by služby nemohly patřit mezi pojem výrobek. Vznik škody způsobenou poskytnutí „špatné“ služby by neměl sice vliv na úmrtí, nebo ublížení na zdraví, ale spotřebitel by mohl přijít o část svého majetku díky poskytnutí „špatné“ služby (např. když finanční poradce špatně poradí při investici).

Česká republika, stejně jako naprostá většina členských států EU, zvolila možnost vyloučit prvotní zemědělské produkty z definice pojmu výrobek. V roce 1999 dne 10. května Evropský parlament a Rada EU vydala směrnici 1999/34/ES, která mění směrnici Rady č. 85/374/EHS tak, že článek 2 upravil na „Pro účely této směrnice se „výrobkem“ rozumějí všechny movité věci, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti. „Výrobek“ zahrnuje i elektřinu.“ a z článku 15 odst. 1 se ruší písmeno a). Tedy, že EU vyloučila ze Směrnice z pojmu výrobek prvotní zemědělské výrobky. Po novelizaci zákona č. 59/1998 Sb. zákonem č. 209/2000 Sb. lze považovat v ČR zemědělské a lesní přírodní výrobky a zvěř za výrobky tehdy, pokud jsou určeny k uvedení na trh, a to i za podmínky, že neprošly prvotním zpracováním. Za zpracování se považovalo též balení a každá jiná úprava, která má průmyslovou povahu a ztěžuje kontrolu výrobku uživatelem.

Důvodem pro zavedení principu objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou vadností výrobku je skutečnost, že koncepci zavinění nelze přijmout jako vyhovující kritérium pro řešení otázky rozdělení rizik spojených s moderní technickou výrobou. Přitom je zpravidla výrobcí umožněno zahrnout nezbytné výdaje spojené s tímto principem, tj. pojistné za pojištění pro tento druh odpovědnosti, do celkových výrobních nákladů, které jsou promítnuty do tržní ceny výrobku.⁶⁷

Dosavadní desetileté zkušenosti s aplikováním směrnice a na jejím základě vytvořených vnitrostátních předpisů v členských státech EU ukazují, že tyto normy působí především motivačně a preventivně. Praktický význam přijetí navrhované úpravy spočíval především k přinucení výrobce, tedy pokud se chtěl vyhnout citelným finančním postihům, aby uváděli na trh pouze bezpečné výrobky a tedy zajistit kvalitu jejich provedení v celém rozsahu produkce a dále řádně informovat spotřebitele o způsobu bezpečného použití výrobku. Výrobce byl proto nucen ve vlastním zájmu poskytovat tyto informace

⁶⁷ Systém ASPI, Důvodová zpráva k zákonu č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, (str. 2)

co nejúplněji a nejsrozumitelněji a současně zajistit to, aby se tyto informace (návody, instrukční knížky atd.) opravdu dostaly až ke spotřebiteli.

8 Závěr

Je správné, že česká legislativa Směrnicí Rady č. 85/374/EHS implementovala do zvláštního právního předpisu v podobě zákona č. 59/1998 Sb. a nezačlenila ji do občanského zákoníku jako zvláštní případ odpovědnosti za škodu. Vzhledem k tomu, že se jedná o dosti složité téma, je správné že zákon č. 59/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku existuje, neboť s tímto problémem se kdykoliv může setkat každý spotřebitel.

Podle mého názoru má tento zákon č. 59/1998 Sb. vážný nedostatek v tom, že stanovuje dolní hranici škody na věci v částce 500 EUR, jejíž dosažení je podmínkou pro možnost uplatňovat nároky na náhradu škody podle citovaného zákona. Stanovená částka je diskriminační pro „obyčejného“ člověka, jelikož v přepočtu na české koruny, částka 500 EUR odpovídá zhruba 14250 Kč, což není zanedbatelná suma. Jak už jsem se zmiňoval v mé práci, tak bych tuto hranici buď úplně zrušil, nebo ji vrátil na původních 5000 Kč (to odpovídá asi 180 EUR).

Hlavní přínos zmiňované právní úpravy spočívá v tom, že se týká mimosmluvní odpovědnosti. Jedná se o objektivní odpovědnost tedy bez zřetele na zavinění. Pokud škoda na věci nedosáhla alespoň 500 EUR, musí spotřebitel požadovat náhradu škody podle občanského zákoníku (§ 420), kde musí prokázat zavinění (jedná se tedy o subjektivní odpovědnost) a to je pro spotřebitele často značně obtížné.

Zákon č. 59/1998 Sb. upravuje odpovědnost za vadný výrobek ne za vadnou službu, a proto bych navrhoval, aby se zákon č. 59/1998 Sb. vztahoval i na odpovědnost za škodu způsobenou poskytnutím „špatné“ služby,

protože může nastat situace např. kdy finanční poradce neupozorní na rizika při investování do nových projektů, které se následně neuskuteční, nebo při koupi akcií, které by měly růst a oni nakonec začnou klesat.

V práci jsem se zmiňoval, že Směrnici Rady č. 85/374/EHS nebyla plně implementována a proto by bylo dobré, aby zákon č. 59/1998 Sb. obsahoval i minimální výši náhrady za škodu, která se týká smrti nebo ublížení na zdraví. I když je cena lidského života nevyčíslitelná, tak alespoň tato „dostatečně velká“ minimální částka náhrady za škodu způsobenou na zdraví, v horším případě při úmrtí, by vedlo výrobce k tomu, aby vyráběli a uváděli na trh kvalitní a hlavně bezpečné výrobky. Proto bych zavedl minimální výši náhrady za škodu týkající se smrti a ublížení na zdraví.

Velké rezervy jsou však především v informovanosti samotných spotřebitelů, kteří stále mnohdy nevědí, jaká jsou vlastně jejich práva a na co mají ze zákona nárok.

9 Seznam literatury

Holub, M., Fiala, J., Bičovský, J.: Občanský zákoník – poznámkové vydání s judikaturou a literaturou ke stavu 1.1.2006. Linde, Praha 2006

Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005

Hulva, T.: Ochrana spotřebitele. Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2005

Zákon č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku

Směrnice Rady č. 85/374/EHS, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky ze dne 25. 7. 1985

Holub, M., Borovský, J., Pokorný, M., Hochman, J., Kobliha, I., Ondruš, R.: Odpovědnost za škodu – v právu občanském, pracovním, obchodním a správním. Linde, Praha 2004

Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu. Eurolex Bohemia s.r.o., Praha 2003

Záruba, P.: Odpovědnost za výrobek v České Republice a v Evropské unii. ECON Publishing, s.r.o., Brno 2001

Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Berkova edice komentované zákony, Občan. zákoník komentář 10.vydání, Praha 2006.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/34/ES, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky ze dne 10. května 1999

Věrný, A., Dausés, M., A.: Evropské právo : se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998

Měsíčník Právní rádce. [online]. [citováno 30.května 2007]. Dostupné na Internetu: <<http://pravniradce.ihned.cz>>

Důvodová zpráva k zákonu č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku

10 Přílohy

Příloha č. 1: Zákon 59/1998 Sb. ze dne 5. března 1998

Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou v plném znění.

Citace: 59/1998 Sb.

Druh předpisu: Zákon

Datum přijetí: 5. března 1998

Datum účinnosti od: 1. června 1998

Platnost předpisu: ANO

Autoři předpisu: Parlament

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

§ 1

Odpovědnost výrobce za vadu výrobku

Dojde-li v důsledku vady výrobku ke škodě na zdraví, k usmrcení nebo ke škodě na jiné věci, než je vadný výrobek, určené a užívané převážně k jiným než podnikatelským účelům, odpovídá výrobce poškozenému za vzniklou škodu, jestliže poškozený prokáže vadu výrobku, vzniklou škodu a příčinnou souvislost mezi vadou výrobku a škodou.

Výrobce se může odpovědnosti zprostit pouze na základě skutečností stanovených v § 5.

§ 2

Výrobce

Výrobce pro účely tohoto zákona se rozumí

a) výrobce konečného výrobku, suroviny nebo součásti výrobku, jakož i osoba, která uvede na výrobku své jméno, ochrannou známku nebo jiný rozlišovací znak,

b) každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze výrobek za účelem prodeje, nájmu nebo jiného způsobu užití;

tím není dotčena odpovědnost výrobce podle písmene a),

c) každý dodavatel výrobku za podmínky, že nemůže být určen výrobce podle písmene a), pokud ve lhůtě jednoho měsíce od uplatnění nároku na náhradu škody nesdělí

poškozenému totožnost výrobce podle písmene a) nebo osobu, která mu výrobek dodala;

totéž platí v případě dovozu, pokud není známa osoba, která výrobek dovezla podle písmene b),

i když je výrobce podle písmene a) znám.

§ 3

Výrobek

Pro účely tohoto zákona je výrobkem jakákoliv movitá věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k uvedení na trh.

Výrobkem jsou rovněž součásti i příslušenství věci movité i nemovité; za výrobek se považuje i například elektřina.

§ 4

Vada výrobku

(1) Výrobek je podle tohoto zákona vadný, jestliže z hlediska bezpečnosti jeho užití nezaručuje vlastnosti, které lze od něj oprávněně očekávat, zejména s ohledem na

- a) prezentaci výrobku včetně poskytnutých informací, nebo
- b) předpokládaný účel, ke kterému má výrobek sloužit, nebo
- c) dobu, kdy byl výrobek uveden na trh.¹⁾

(2) Výrobek nelze považovat za vadný pouze z toho důvodu, že později byl uveden na trh dokonalejší výrobek.

1) § 2 písm. b) zákona č. 22/1997 Sb.,

o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.

§ 5

Zproštění odpovědnosti

(1) Výrobce se zproští odpovědnosti, prokáže-li, že

a) výrobek neuvedl na trh nebo

b) s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že vada výrobku, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy výrobce uvedl výrobek na trh, nebo nastala později nebo

c) výrobek nevyrobil pro prodej nebo jinou formu použití pro podnikatelské účely ani že výrobek nebyl vyroben nebo jím šířen v rámci jeho podnikatelské činnosti nebo

d) vada výrobku je důsledkem plnění těch ustanovení právních předpisů, která jsou pro výrobce závazná, nebo

e) stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek na trh, neumožnil zjistit jeho vadu.

(2) Výrobce součásti výrobku se odpovědnosti zproští, jestliže prokáže, že vada byla způsobena konstrukcí výrobku, do něhož byla součást výrobku zapracována, nebo byla způsobena návodem k výrobku.

(3) Výrobce se odpovědnosti zcela nebo částečně zproští, jestliže prokáže, že vznik škody způsobil svým jednáním nebo opomenutím poškozený nebo osoba, za kterou je poškozený odpovědný.

§ 6

zrušen*)

*) Dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost ustanovení § 6 pozbývá platnosti.

§ 6a

Výrobce je povinen nahradit škodu na věci, za kterou odpovídá, jen v částce převyšující částku vypočtenou z 500 EUR kursem devizového trhu vyhlášeným Českou národní bankou v den, v němž škoda vznikla nebo byla zjištěna.*)

*) Ustanovení § 6a nabývá účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost.

§ 7

Spolupůsobení třetí osoby

(1) Pokud škoda vznikne v důsledku vady výrobku a současně jednáním nebo opomenutím třetí osoby, odpovídá výrobce za škodu v plném rozsahu.

(2) Výrobce však může vůči této třetí osobě uplatňovat postih jako důsledek jejího jednání nebo opomenutí, které přispělo ke vzniku škody.

§ 7a

Společná odpovědnost výrobců

(1) Odpovídá-li za škodu více výrobců, odpovídají za ni společně a nerozdílně.

(2) Poškozená osoba může uplatnit nárok na náhradu škody vůči kterémukoli z nich.

(3) Vzájemné vypořádání solidárně odpovídajících výrobců se provede podle účasti každého z nich.

§ 8

Zákaz vyloučení nebo omezení povinnosti náhrady předem

Povinnost výrobce nahradit škodu způsobenou vadou jeho výrobku podle tohoto zákona nelze předem vyloučit ani omezit jednostranným prohlášením nebo dohodou. Ujednání, která by takové vyloučení nebo omezení umožňovala, jsou neplatná od samého počátku.

§ 9

Promlčení

Právo na náhradu škody podle tohoto zákona se promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo s přihlédnutím k okolnostem lze důvodně předpokládat, že se mohl dozvědět o škodě, vadě výrobku a o totožnosti výrobce.

§ 9a

Zánik práva na náhradu škody

Právo na náhradu škody podle tohoto zákona zaniká uplynutím 10 let ode dne, kdy výrobce uvedl na trh vadný výrobek, který způsobil škodu.

To neplatí, jestliže v uvedené době byl nárok na náhradu škody uplatněn u soudu.

§ 10

Použití občanského zákoníku

(1) Pokud tento zákon nestanoví jinak, použije se ustanovení občanského zákoníku.

(2) Poškozený může podle své volby uplatnit právo na náhradu škody buď podle obecné úpravy odpovědnosti za škodu, nebo vůči výrobci podle tohoto zákona.

§ 11

Případy vyloučení použití zákona

Tento zákon se nevztahuje na případy náhrady škod způsobených jadernými událostmi, které jsou upraveny mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny,²⁾ a na uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku uvedeného na trh před nabytím účinnosti zákona.

2) Sdělení č. 133/1994 Sb.,

o Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody a Společném protokolu týkajícím se aplikace Vídeňské úmluvy a Pařížské úmluvy.

§ 12

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení.

Zeman v. r.

Havel v. r.

Tošovský v. r.

Příloha č. 2:

Směrnice Rady ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky (85/374/EHS)

RADA EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ,

s ohledem na Smlouvu o založení Evropského hospodářského společenství, a zejména na článek 100 této smlouvy,

s ohledem na návrh Komise [1],

s ohledem na stanovisko Evropského parlamentu [2],

s ohledem na stanovisko Hospodářského a sociálního výboru [3],

vzhledem k tomu, že sblížení právních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobků je nezbytné, protože stávající rozdíly mohou narušovat hospodářskou soutěž, ovlivňovat pohyb zboží v rámci společného trhu a způsobit rozdílný stupeň ochrany spotřebitele proti škodě způsobené vadným výrobkem na jeho zdraví nebo majetku;

vzhledem k tomu, že odpovědnost bez zavinění na straně výrobce je jediným prostředkem, jak přiměřeně řešit problém charakteristický pro vzrůstající technizaci naší doby, tj. spravedlivé rozdělení rizik spojených s moderní technologickou výrobou;

vzhledem k tomu, že odpovědnost bez zavinění by se měla vztahovat pouze na movité věci, které byly průmyslově vyrobeny; že v důsledku toho je vhodné vyjmout odpovědnost za zemědělské produkty a produkty lovu, kromě případů, kdy byly zpracovány průmyslovým způsobem, který mohl způsobit vadu těchto produktů; že odpovědnost stanovená v této směrnici by se měla také vztahovat na movité věci, které se používají při stavbě nemovitostí nebo jsou v nemovitostech instalovány;

vzhledem k tomu, že ochrana spotřebitele vyžaduje, aby všichni výrobci zapojení do výrobního procesu nesli odpovědnost, pokud jejich konečný výrobek, součást nebo jakákoliv surovina jimi dodávané jsou vadné; že z téhož důvodu by měla být odpovědnost rozšířena i na dovozce výrobků do Společenství a na osoby, které vystupují jako výrobci připojením svého názvu, ochranné známky nebo jiných rozlišovacích znaků, nebo na toho, kdo dodává výrobek, jehož výrobce nemůže být určen;

vzhledem k tomu, že v situacích, kdy je několik osob odpovědných za stejnou škodu, vyžaduje ochrana spotřebitele, aby poškozená osoba měla možnost uplatňovat nárok na plnou náhradu škody od kterékoli z nich;

vzhledem k tomu, že z důvodu ochrany fyzického zdraví a majetku spotřebitele by se neměla vada výrobku určovat na základě jeho vhodnosti k použití, ale na základě nedostatečné míry bezpečnosti, kterou je veřejnost jako celek oprávněna očekávat; že bezpečnost se posuzuje při vyloučení jakéhokoli nesprávného použití výrobku neodůvodnitelného za daných okolností;

vzhledem k tomu, že spravedlivé rozdělení rizika mezi poškozenou osobu a výrobce znamená, že výrobce by měl mít možnost zprostit se odpovědností, pokud předloží důkaz o existenci určitých polehčujících okolností;

vzhledem k tomu, že ochrana spotřebitele vyžaduje, aby odpovědnost výrobce zůstala nedotčena jednáními nebo opomenutími jiných osob, které přispěly ke vzniku škody; že však spoluzavinění poškozené osoby nedbalostí se může brát v úvahu pro snížení nebo vyloučení této odpovědnosti;

vzhledem k tomu, že ochrana spotřebitele vyžaduje náhradu za úmrtí nebo úraz osob, jakož i náhradu škody na majetku; že náhrada škody na majetku by měla být nicméně omezena na zboží pro osobní použití nebo spotřebu a měla by podléhat snížení nižších prahových hodnot o pevně stanovenou částku, aby se zabránilo nadměrnému počtu vedení sporů; že by se tato směrnice neměla dotýkat náhrady za bolest a utrpení a náhrady jiných nemateriálních škod, které se tam, kde to je vhodné, uhrazují podle právního předpisu použitelného pro daný případ;

vzhledem k tomu, že jednotná omezující lhůta pro uplatnění nároku na náhradu škody je v zájmu poškozené osoby i výrobce;

vzhledem k tomu, že výrobky podléhají vlivu času, vypracovávají se přísnější bezpečnostní normy a postupuje pokrok vědy a techniky; že by proto nebylo rozumné činit výrobce odpovědným za vadu jeho výrobku po neomezenou dobu; že by proto měla odpovědnost vypršet po přiměřené době, aniž by byly dotčeny nároky právně neuzavřené;

vzhledem k tomu, že za účelem účinné ochrany spotřebitelů by neměly být dovoleny žádné smluvní odchylky, pokud jde o odpovědnost výrobce ve vztahu k poškozené osobě;

vzhledem k tomu, že podle právních řádů členských států může poškozená strana uplatňovat nárok na náhradu škody na základě smluvní odpovědnosti nebo mimosmluvní odpovědnosti jiné než té, která je stanovena v této směrnici; v míře, v jaké tato ustanovení slouží také k dosažení účinné ochrany spotřebitelů, by měla zůstat nedotčena touto směrnicí; že pokud je ve členském státě v odvětví farmaceutických výrobků již také dosaženo účinné ochrany spotřebitelů na základě systému zvláštní odpovědnosti, měly by zůstat nároky založené na tomto systému rovněž možné;

vzhledem k tomu, že odpovědnost za jaderná poškození nebo škody je již pokryta ve všech členských státech přiměřenými zvláštními předpisy, je možné vyjmout škodu tohoto typu z oblasti působnosti této směrnice;

vzhledem k tomu, že vynětí prvotních zemědělských produktů a produktů lovu z oblasti působnosti této směrnice může být v některých členských státech z hlediska očekávání spojeného s ochranou spotřebitelů vnímáno jako nepřiměřené omezení takové ochrany, mělo by být umožněno, aby členský stát rozšířil odpovědnost na tyto produkty;

vzhledem k tomu, že z podobných důvodů může být možnost poskytovaná výrobci, aby se zprostil odpovědnosti, pokud prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl svůj výrobek do oběhu, neumožňoval objevení vady, vnímána v některých členských státech jako nepřiměřené omezení ochrany spotřebitele; že by proto měl mít členský stát možnost ponechat ve svých právních předpisech nebo stanovit v nových právních předpisech, že se tato polehčující okolnost nepřipouští; že v případě nových právních předpisů by nicméně využití této odchylky mělo podléhat stabilizačnímu postupu Společenství, s cílem pokud možno zvýšit úroveň ochrany jednotným způsobem v celém Společenství;

vzhledem k tomu, že s ohledem na právní tradice ve většině členských zemí je nevhodné stanovit jakýkoliv finanční strop pro odpovědnost výrobce bez zavinění; že pokud existují rozdílné tradice, lze připustit odchýlení se členského státu od zásady neomezené odpovědnosti stanovením limitu celkové odpovědnosti výrobce za škodu následkem úmrtí nebo úrazu způsobené stejným výrobkem se stejnou vadou, pokud je toto omezení stanoveno na úrovni dostatečně vysoké pro zaručení přiměřené ochrany spotřebitele a řádného fungování společného trhu;

vzhledem k tomu, že z toho plynoucí harmonizace nemůže být v současnosti úplná, ale otevírá cestu větší harmonizaci; že je proto nezbytné, aby Rada pravidelně dostávala od Komise zprávy o uplatňování této směrnice, v případě potřeby doprovázené příslušnými návrhy;

vzhledem k tomu, že je proto zvláště důležité provést přezkoumání těch částí směrnice, které se týkají možných odchylek pro členské státy, a to po uplynutí období dostatečně dlouhého pro získání praktických zkušeností týkajících se účinků těchto odchylek na ochranu spotřebitelů a na fungování společného trhu,

PŘIJALA TUTO SMĚRNICI:

Článek 1

Výrobce je odpovědný za škodu způsobenou vadou jeho výrobku.

Článek 2

Pro účely této směrnice se "výrobkem" rozumějí všechny movité věci kromě prvotních zemědělských produktů a produktů lovu, také tehdy, jsou-li zabudovány do jiné movité věci nebo do nemovitosti. "Prvotními zemědělskými produkty" se rozumějí produkty půdy, chovatelství a rybářství, kromě produktů, které prošly počátečním zpracováním. "Výrobek" zahrnuje i elektřinu.

Článek 3

1. "Výrobce" se rozumí výrobce konečného výrobku, výrobce každé suroviny nebo výrobce součásti a každá osoba, která uvedením svého názvu, ochranné známky nebo jiného rozlišovacího znaku na výrobku vystupuje jako jeho výrobce.

2. Aniž je dotčena odpovědnost výrobce, každá osoba, která v rámci své obchodní činnosti doveze do Společenství výrobek za účelem prodeje, pronájmu, leasingu nebo jakékoliv jiné formy distribuce, se považuje za výrobce ve smyslu této směrnice a je odpovědná jako výrobce.

3. Pokud nelze určit výrobce výrobku, považuje se každý dodavatel výrobku za výrobce, pokud v přiměřené lhůtě neuvědomí poškozenou osobu o totožnosti výrobce nebo osoby, která mu výrobek dodala. Totéž platí v případě dovezeného výrobku, jestliže na tomto výrobku není uvedena totožnost dovozce podle odstavce 2, i když je název výrobce uveden.

Článek 4

Od poškozené osoby se požaduje, aby prokázala škodu, vadu a příčinnou souvislost mezi vadou a škodou.

Článek 5

Pokud jsou v důsledku ustanovení této směrnice za stejnou škodu odpovědné dvě nebo více osob, jsou odpovědné společně a nerozdílně, aniž jsou dotčena ustanovení vnitrostátních právních předpisů o právu na odškodnění nebo postih.

Článek 6

1. Výrobek je vadný, neposkytuje-li bezpečnost, kterou je osoba oprávněná očekávat, s přihlédnutím ke všem okolnostem, včetně:

- a) prezentace výrobku;
- b) použití, které lze u výrobku důvodně očekávat;
- c) doby uvedení výrobku do oběhu.

2. Výrobek se nepokládá za vadný jen z toho důvodu, že je následně uveden do oběhu lepší výrobek.

Článek 7

Výrobce není odpovědný ve smyslu této směrnice prokáže-li:

- a) že neuvedl výrobek do oběhu; nebo
- b) že je vzhledem k okolnostem pravděpodobné, že vada, která způsobila škodu, neexistovala v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, nebo že tato vada vznikla později; nebo
- c) že výrobek nevyrobil k prodeji nebo jiné formě distribuce z hospodářských účelů, ani jej nevyrobil nebo nedistribuoval v rámci své podnikatelské činnosti; nebo
- d) že vada výrobku je důsledkem shody výrobku se závaznými předpisy vydanými orgány veřejné moci; nebo
- e) že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, nebyl takový, aby umožnil odhalit vadu; nebo
- f) v případě výrobce součásti, že vada je přisuzována konstrukci výrobku, ve kterém je součást osazena, nebo návodu poskytnutém výrobcem výrobku.

Článek 8

1. Aniž jsou dotčena ustanovení vnitrostátních právních předpisů o právu na odškodnění nebo postih, nesnižuje se odpovědnost výrobce, je-li škoda způsobena jak vadou výrobku, tak jednáním nebo opomenutím třetí strany.

2. Odpovědnost výrobce může být snížena nebo neuznána, je-li s přihlédnutím ke všem okolnostem škoda způsobena jak vadou výrobku, tak zaviněním poškozené osoby nebo osoby, za niž je poškozená osoba odpovědná.

Článek 9

Pro účely článku 1 se "škodou" rozumí:

- a) škoda způsobená úmrtím nebo úrazem;
- b) poškození nebo zničení jakéhokoli majetku jiného než vadného výrobku samotného, s nižší prahovou hodnotou ve výši 500 ECU, pokud věc:
 - i) je druhu běžně určeného pro osobní potřebu nebo spotřebu a
 - ii) byla používána poškozenou osobou převážně pro její vlastní osobní potřebu nebo spotřebu.

Tento článek se nedotýká vnitrostátních právních předpisů týkajících se nehmotných škod.

Článek 10

1. Členské státy ve svých právních předpisech stanoví, že na řízení o náhradu škod podle této směrnice se vztahuje tříletá promlčecí lhůta. Lhůta začíná běžet ode dne, kdy se žalobce dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce.

2. Právní předpisy členských států, kterými se upravuje stavění nebo přerušení promlčecí lhůty, nejsou touto směrnicí dotčeny.

Článek 11

Členské státy ve svých právních předpisech stanoví, že práva udělená poškozené osobě na základě této směrnice zanikají uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl do oběhu daný výrobek, který způsobil škodu, pokud poškozená osoba mezitím nedala podnět k zahájení řízení proti výrobcu.

Článek 12

Odpovědnost výrobce plynoucí z této směrnice nesmí být ve vztahu k poškozené osobě omezena nebo vyloučena opatřením omezujícím jeho odpovědnost nebo vyjímajícím jej z odpovědnosti.

Článek 13

Tato směrnice se nedotýká žádných práv, která může poškozená osoba mít podle právních předpisů o smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti nebo na základě zvláštního systému odpovědnosti existujícího v okamžiku oznámení této směrnice.

Článek 14

Tato směrnice se nevztahuje na poškození nebo škodu, která vznikla následkem jaderných nehod, a na kterou se vztahují mezinárodní smlouvy ratifikované členskými státy.

Článek 15

1. Každý členský stát může:

a) odchýlně od článku 2 stanovit ve svých právních předpisech, že ve smyslu článku 1 této směrnice se "výrobkem" rozumějí také prvotní zemědělské produkty a produkty lovu;

b) odchýlně od čl. 7 písm. e) ve svých právních předpisech zachovat nebo podle postupu stanoveného v odstavci 2 tohoto článku stanovit, že výrobce je odpovědný, i když prokáže, že stav vědeckých a technických znalostí v době, kdy uvedl výrobek do oběhu, neumožňoval odhalit existenci vady.

2. Členský stát, který si přeje zavést opatření podle odst. 1 písm. b) sdělí Komisi znění navrhovaného opatření. Komise o něm uvědomí ostatní členské státy.

Daný členský stát pozdrží navrhované opatření o devět měsíců od okamžiku, kdy Komise byla informována, a za předpokladu, že Komise mezitím nepředloží Radě návrh změny této směrnice v dané věci. Pokud však Komise nesdělí danému státu do tří měsíců od obdržení uvedené informace, že zamýšlí Radě takový návrh předložit, může členský stát navrhované opatření přijmout okamžitě.

Předloží-li Komise Radě takový návrh na změnu této směrnice během uvedených devíti měsíců, pozdrží daný členský stát navrhované opatření o dalších 18 měsíců ode dne předložení návrhu.

3. Za deset let ode dne oznámení této směrnice předloží Komise Radě zprávu o dopadu rozhodnutí soudů týkajících se uplatňování čl. 7 písm. e) a odst. 1 písm. b) tohoto článku na ochranu spotřebitele a fungování společného trhu. Na základě této zprávy, návrhu Komise a za podmínek článku 100 Smlouvy Rada rozhodne, zda zrušit čl. 7 písm. e).

Článek 16

1. Každý členský stát může stanovit omezení celkové odpovědnosti výrobce za škodu vzniklou úmrtím nebo úrazem a způsobenou stejným druhem zboží se stejnou vadou částkou, která nesmí být nižší než 70 milionů ECU.

2. Za deset let ode dne oznámení této směrnice předloží Komise Radě zprávu o dopadu finančního omezení odpovědnosti zavedeného těmi členskými státy, které využily možnost danou odstavcem 1, na ochranu spotřebitele a fungování společného trhu. Na základě této zprávy, návrhu Komise a za podmínek článku 100 Smlouvy Rada rozhodne, zda zrušit odstavec 1.

Článek 17

Tato směrnice se nevztahuje na výrobky uvedené do oběhu přede dnem nabytí účinnosti předpisů uvedených v článku 19.

Článek 18

1. Pro účely této směrnice je ECU definováno v nařízení (EHS) č. 3180/78 [4] ve znění nařízení (EHS) č. 2626/84 [5]. Odpovídající částka v národní měně se nejprve vypočítá podle kurzu platného ke dni přijetí této směrnice.

2. Každých pět let Rada na návrh Komise přezkoumá a podle potřeby přepracuje částky v této směrnici vzhledem k hospodářským a měnovým trendům ve Společenství.

Článek 19

1. Členské státy uvedou v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí nejpozději do tří let ode dne oznámení této směrnice. Neprodleně o nich uvědomí Komisi [6].

2. Postup stanovený v čl. 15 odst. 2 platí ode dne oznámení této směrnice.

Článek 20

Členské státy sdělí Komisi znění hlavních ustanovení vnitrostátních právních předpisů, které přijmou v oblasti působnosti této směrnice.

Článek 21

Každých pět let předloží Komise Radě zprávu o uplatňování této směrnice a v případě potřeby k ní předloží příslušné návrhy.

Článek 22

Tato směrnice je určena členskými státy.

V Bruselu dne 25. července 1985.

Za Radu předseda J. Poos

- [1] Úř. věst. C 241, 14.10.1976, s. 9 a Úř. věst. C 271, 26.10.1979, s. 3.
- [2] Úř. věst. C 127, 21.5.1979, s. 61.
- [3] Úř. věst. C 114, 7.5.1979, s. 15.
- [4] Úř. věst. L 379, 30.12.1978, s. 1.
- [5] Úř. věst. L 247, 16.9.1984, s. 1.
- [6] Tato směrnice byla oznámena členskými státy dne 30. července 1985.